

Sammanfattning

I detta betänkande behandlar utskottet olika straffrättsliga frågor i motioner som väckts under den allmänna motionstiden åren 1998 och 1999.

Motionerna gäller bl.a. könshandel, en svensk tortyrslagstiftning, deltagande i rasistiska och kriminella organisationer, olovlig värvning och påföljdsfrågor.

Med anledning av två motionsyrkanden föreslår en majoritet i utskottet ett tillkännagivande av innebörd att straffet för övergrepp i rättssak skall skärpas så att straffskalan för det brottet motsvarar straffskalan för mened.

Utskottet avstyrker övriga motionsyrkanden.

Till betänkandet har fogats tjugofyra reservationer och tre särskilda yttranden.

Motionerna

Motioner väckta under allmänna motionstiden 1998

1998/99:Ju705 av Ingvar Svensson m.fl. (kd) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att kriminalisera könshandel så att straffansvaret omfattar även säljare.

1998/99:So462 av Helena Bargholtz m.fl. (fp) vari yrkas

4. att riksdagen hos regeringen begär förnyad utredning om kriminalisering av "lindrig" psykisk misshandel,

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en snabb översyn av sexualbrottskapitlet i brottsbalken,

1998/99:So466 av Gudrun Schyman m.fl. (v) vari yrkas

1. att riksdagen begär att regeringen beslutar om tilläggsdirektiv om asylsökande och invandrade kvinnors situation samt ett integrationsperspektiv till Sexualbrottskommittén,

14. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om handlingsplan mot trafficking,

1998/99:A808 av Lennart Daléus m.fl. (c) vari yrkas

18. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts angående ökat EU-samarbete och strängare straff för dem som ägnar sig åt s.k. människohandel.

24. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om kriminaliseringen av all könshandel,

Motioner väckta under allmänna motionstiden 1999

1999/2000:K356 av Marianne Samuelsson m.fl. (mp) vari yrkas

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att Sverige bör införa en konventionsenlig definition av tortyr i svensk lagstiftning.

1999/2000:Ju503 av Ulf Nilsson och Johan Pehrson (fp) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att utreda möjligheten att bevilja fotboja vid fängelsestraff upp till sex månader,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att utreda möjligheten att låta tingsrätten utdöma fotboja som ett självständigt straff.

1999/2000:Ju705 av Barbro Westerholm (fp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om utredning om en ny straffbestämmelse i brottsbalken.

1999/2000:Ju706 av Cecilia Magnusson och Anita Sidén (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om avskaffande av mängdrabatt vid straffutmätning.

1999/2000:Ju709 av Elizabeth Nyström och Jan-Evert Rådström (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om skärpt lagstiftning mot klottrare.

1999/2000:Ju710 av Ulla Hoffmann m.fl. (v) vari yrkas att riksdagen begär att regeringen i tilläggsdirektiv till kommittédirektiv 1998:48 Översyn av lagstiftningen om sexualbrott ger kommittén i uppdrag att ur könspolitisk synvinkel analysera pornografin och utifrån denna analys föreslå vidare åtgärder med särskild tyngdpunkt på att förhindra skadeverkningar på unga människor.

1999/2000:Ju711 av Ulla Hoffmann m.fl. (v, c, fp, mp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om tilläggsdirektiv till Sexualbrottskommittén.

1999/2000:Ju715 av Ola Karlsson och Jeppe Johnsson (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om avskaffande av mängdrabatt vid upprepad brottslighet.

1999/2000:Ju716 av Lennart Fridén (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av sådan lagstiftning och lagtillämpning som leder till en rimligare utformning av såväl påföljd för brottslingen som en bättre behandling av offret vid rånbrott.

1999/2000:Ju717 av Magnus Jacobsson (kd) vari yrkas

1. att riksdagen hos regeringen begär förslag till sådan ändring av lagen att försäljning av sexuella tjänster förbjuds,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av utredning av lämpliga straffpåföljder för försäljning av sexuella tjänster.

1999/2000:Ju718 av Siw Persson (fp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en utredning med uppgift att se över lagstiftningen så att även de subtila hoten kan beivras.

1999/2000:Ju723 av Gun Hellsvik m.fl. (m) vari yrkas

4. att riksdagen hos regeringen begär förslag till ändring av delgivningsreglerna i enlighet med vad som anförts i motionen,
7. att riksdagen hos regeringen begär förslag om skärpning av straff för övergrepp i rättsak i enlighet med vad som anförts i motionen,

1999/2000:Ju724 av Thomas Julin och Kia Andreasson (mp) vari yrkas

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en översyn av straffsatserna för införsel och hantering av illegal alkohol och tobak.

1999/2000:Ju726 av Kerstin Kristiansson m.fl. (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om skärpt straff för smuggling.

1999/2000:Ju728 av Göran Magnusson (s) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om höjning av straffmaximum för olovlig körning,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om höjning av straffmaximum för olovligt klotter.

1999/2000:Ju733 av Alf Eriksson (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en utredning om straffbeläggande av medvetet lämnande av felaktiga uppgifter till polis och försäkringsbolag.

1999/2000:Ju736 av Mikael Oscarsson (kd) vari yrkas

1. att riksdagen hos regeringen begär förslag till en riksomfattande handlingsplan mot klotter,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en översyn av straffsatserna vid klotter,
3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att förberedelse till skadegörelse bör straffbeläggas.

1999/2000:Ju741 av Siw Wittgren-Ahl m.fl. (s) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att rattfylleribrott alltid skall bedömas som grovt när barn och ungdomar under 18 år medföljer som passagerare,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att minimistraffet för grovt rattfylleri bör höjas.

1999/2000:Ju742 av Karin Olsson och Marianne Carlström (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av ett förenklat språk i brottsbalken.

1999/2000:Ju746 av Margareta Israelsson m.fl. (s, m, v, kd, c, fp, mp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av en översyn av brottsbalkens bestämmelser om olovlig värvning (BrB 19:12).

1999/2000:Ju747 av Inger Davidson (kd) vari yrkas att riksdagen beslutar om lagändring i enlighet med intentionerna i denna motion.

1999/2000:Ju901 av Bo Lundgren m.fl. (m) vari yrkas

12. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om livstidsstraffets vara eller icke vara,

13. att riksdagen hos regeringen begär förslag om livstids fängelse för grov narkotikabrottslighet i enlighet med vad som anförts i motionen,

1999/2000:Ju903 av Ragnwi Marcelind m.fl. (kd) vari yrkas

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att påföljden för personrån bör skärpas och att även enklare brott bör tas på stort allvar,

1999/2000:Ju904 av Ragnwi Marcelind m.fl. (kd) vari yrkas

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att förbjuda deltagande i och stöd till rasistiska och kriminella organisationer,

1999/2000:Ju905 av Lennart Daléus m.fl. (c) vari yrkas

36. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ytterligare skärpning av straff för brottet övergrepp i rättssak,

39. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om översyn av livstidsstraff och införande av ett tidsbestämt maximumstraff.

1999/2000:Ju907 av Alf Svensson m.fl. (kd) vari yrkas

7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att förbjuda allt deltagande i rasistiska och kriminella organisationers verksamheter,

36. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att utreda livstidsstraffet,

1999/2000:Ju908 av Gun Hellsvik m.fl. (m) vari yrkas

7. att riksdagen hos regeringen begär förslag till straffskärpning för grovt narkotikabrott i enlighet med vad som anförts i motionen,

1999/2000:U621 av andre vice talman Eva Zetterberg m.fl. (v, kd, c, fp, mp) vari yrkas

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att en svensk lagstiftning när det gäller tortyrbrott bör utredas.

1999/2000:Sf640 av Yvonne Ruwaida (mp) vari yrkas

10. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att tillsätta en utredning för att se över frågan om att omvandla lagen om olaga diskriminering i brottsbalken till en ren civilrättslig lagstiftning.

1999/2000:T209 av Kenth Skårvik och Elver Jonsson (fp) vari yrkas

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en nollgräns vid rattfylleri.

1999/2000:T703 av Lennart Daléus m.fl. (c) vari yrkas

13. att riksdagen beslutar att lagen (1998:112) om ansvar för elektroniska anslagstavlor skall upphöra att gälla.

1999/2000:A804 av Maria Larsson m.fl. (kd) vari yrkas

28. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om kriminalisering av all könshandel.

1999/2000:A807 av Lars Leijonborg m.fl. (fp) vari yrkas

9. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att en kriminalisering av ”lindrig” psykisk misshandel blir föremål för förnyat utredande,

Utskottet

Inledning

I detta betänkande behandlar utskottet ett antal motioner som väckts under den allmänna motionstiden år 1999 samt vissa motionsyrkanden från den allmänna motionstiden år 1998. Motionerna rör frågor om brott samt straff och andra påföljder.

Tilläggsdirektiv till Sexualbrottskommittén

I flera motioner begärs tilläggsdirektiv i olika avseenden till 1998 års sexualbrottskommitté (Ju 1998:03). Sålunda begärs i motion 1998/99:So462 (fp) en snabb översyn av sexualbrottskapitlet i brottsbalken och i motion 1998/99:So466 (v) att Sexualbrottskommittén bör uppmärksamma asylsökande och invandrade kvinnors utsatta situation samt anlägga ett integrationsperspektiv. I motion 1999/2000:Ju710 (v) begärs att kommittén skall analysera pornografin ur könspolitisk synvinkel och i motion 1999/2000:Ju711 (v, fp, mp, c) att kommittén skall utreda ett förstärkt skydd för barn som är offer för sexualbrott. Det sistnämnda yrkandet tar sikte på förfarandet under förundersökning och rättegång.

Bestämmelserna om straff för sexualbrott är intagna i 6 kap. brottsbalken (BrB). Straffbestämmelserna genomgick en omfattande reformering år 1983 och har därefter ändrats vid ett flertal tillfällen. Syftet med dessa senare ändringar har framför allt varit att förstärka skyddet för barn mot att utsättas för sexuella övergrepp och att i den straffrättsliga lagstiftningen ytterligare markera allvaret i sexuella övergrepp mot barn.

Regeringen beslöt den 4 juni 1998 att tillkalla en parlamentarisk kommitté med uppgift att göra en översyn av bestämmelserna om sexualbrott (dir. 1998:48). Översynen skall avse såväl det materiella innehållet som systematik, lagteknik och språk.

Utredningen, som har antagit namnet 1998 års sexualbrottskommitté, skall enligt sina direktiv särskilt

- undersöka domstolarnas straffmätning och bedömning av straffvärdet i mål om sexualbrott och presentera de åtgärder den anser nödvändiga,
- utreda om det nuvarande kravet på tvång (våld eller hot) för vissa sexualbrott bör tas bort; om det inte bedöms lämpligt att ta bort detta krav skall kommittén utreda vilken grad av tvång som bör krävas för olika sexualbrott,
- finna en lösning som innebär att våldtäktsbegreppet omfattar allvarliga sexuella övergrepp mot små barn även om något tvång inte har använts,
- utreda om koppleribestämmelsen bör utvidgas och om de skadliga effekterna av s.k. sexklubbar kan undvikas genom lagstiftning eller på annat sätt,
- utreda om det nuvarande kravet på s.k. dubbel straffbarhet för sexualbrott mot barn utomlands bör tas bort,
- utreda om det absoluta förbudet att använda barn under 15 år vid sexuell posering och framställning av pornografiska bilder bör omfatta även ungdomar mellan 15 och 18 år,
- utreda om det finns behov av ett särskilt brott som tar sikte på handel med människor, främst kvinnor och barn, för sexuella ändamål,
- utreda om bestämmelserna om kränkande uttalanden med sexuell anspelning är tillfredsställande utformade samt
- utreda om tidpunkten för åtalspreskription även för sexuellt ofredande mot barn under 15 år bör börja löpa först när barnet fyllt eller skulle ha fyllt 15 år.

Utredningen skall redovisa sitt uppdrag senast den 1 september år 2000.

Vad gäller det processuella förfarandet vid misstanke om sexualbrott mot barn finns ett antal bestämmelser som bl.a. berör brottsoffret. Enligt 23 kap. 10 § rättegångsbalken (RB) bör, om den som skall höras under förundersökning är under 15 år, den som har vårdnaden om honom vara närvarande under förhöret, om det kan ske utan men för utredningen. I förundersökningskungörelsen (1947:948) finns ytterligare bestämmelser om förhör bl.a. med barn som är målsägande. Sådana förhör skall planeras och verkställas så att det inte uppkommer fara för att den som förhörs tar skada. Särskild varsamhet bör iakttas om förhöret rör sexuallivet och det bör noga tillses att uppseende inte väcks kring förhöret. Förhör bör äga rum endast en gång, såvida det inte främst av hänsyn till den som förhörs är lämpligare att hålla flera förhör. Förhör får inte göras mera ingående än omständigheterna kräver. Förhör med barn bör hållas av person med särskild fallenhet för uppgiften. Är utsaga av barn av särskild betydelse för utredningen, bör, om det finns vara av vikt med hänsyn till barnets ålder och utveckling samt brottets beskaffenhet, någon som äger särskild sakkunskap i barn- eller förhörpsykologi biträda vid förhöret eller yttra sig över värdet av barnets utsaga (17–19 §§ förundersökningskungörelsen).

Enligt 5 kap. 1 § tredje stycket RB får förhör inför domstol med den som är under 15 år hållas inom stängda dörrar.

I lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare finns bestämmelser om handläggningen hos polis, åklagare och domstol i mål och ärenden om brott där den misstänkte inte fyllt 21 år. Lagen innehåller dock inga särregler om unga brottsoffer.

Barnkommittén uttalade i sitt betänkande Barnets bästa i främsta rummet – FN:s konvention om barnets rättigheter förverkligas i Sverige (SOU 1997:116) att, med utgångspunkt i barnkonventionens grundläggande principer, reglerna inom straffprocessen om när barn skall höras inför domstol var väl avvägda (bet. s. 202 f). Kommittén konstaterade även i övrigt att svensk lagstiftning i stort sett överensstämde med barnkonventionens krav.

Riksdagen har nyligen antagit ett regeringsförslag om en ny lag om särskild företrädare för barn. Lagen innebär att en särskild företrädare skall kunna förordnas för ett barn när en vårdnadshavare eller någon som vårdnadshavaren står i ett nära förhållande till misstänks för brott mot barnet. Om barnet har två vårdnadshavare som inte är gifta eller bor tillsammans under äktenskapsliknande förhållanden skall det vara möjligt att i stället förordna att en av dem ensam skall företräda barnet.

Den nya lagen är avsedd att förbättra möjligheterna att utreda brott när barn utsatts för övergrepp (prop. 1998/99:133, bet. 1999/2000:JuU2, rskr. 49, SFS 1999:997).

Här kan vidare nämnas att regeringen den 10 december 1998 beslöt att tillkalla en parlamentarisk kommitté med uppdrag att utreda frågan om barnmisshandel och därmed sammanhängande frågor (dir. 1998:105). Utredningen skall bl.a. kartlägga polisens och åklagarnas handläggningstider och metoder för arbetet med barnmisshandelsutredningar samt lämna förslag till åtgärder som kan krävas för att arbetet skall effektiviseras och – om det behövs – för att kvaliteten på utredningarna skall höjas.

Utredningen skall i denna del redovisa sitt arbete före den 1 mars 2000.

Utskottet hade vid 1997/98 års riksmöte att ta ställning till ett motionsyrkande som rörde barns rättssäkerhet mera allmänt. Utskottet uttalade den gången att de problem som var förknippade med barns deltagande i en rättslig process inte lät sig lösas inom ramen för denna. Här krävdes i stället andra insatser, i första hand från barnets föräldrar och i andra hand från socialtjänsten. Utskottet avstyrkte det då föreliggande motionsyrkandet (bet. 1997/98:JuU24 s. 24 f).

Utskottet antecknar inledningsvis att Sexualbrottskommittén skall redovisa sitt arbete senast den 1 september år 2000. Önskemålet i motion 1999/2000:So462 om en snabb översyn av 6 kap. BrB får därmed anses tillgodosett, och utskottet avstyrker motionen i denna del.

När det sedan gäller förfarandet under förundersökning och rättegång i vad gäller barn som är offer för sexualbrott, konstaterar utskottet att det redan i dag finns ett antal lagbestämmelser som avser att skydda barn som befinner sig i denna utsatta situation. Här vill utskottet särskilt framhålla lagen om särskild företrädare för barn. Som ovan framgått pågår också ett utredningsarbete rörande polisens och åklagarnas arbete med utredningar om barnmisshandel. Utskottet kan inte finna att det nu finns anledning för riksdagen att förorda ytterligare åtgärder. Motion 1999/2000:Ju711 avstyrks.

Såvitt gäller övriga motionsyrkanden vill utskottet framhålla att Sexualbrottskommittén fått i uppdrag att utreda straffbarhetsåldern vid framställning av pornografiska bilder. Utskottet vill vidare stryka under att skyddet mot sexualbrott gäller oavsett offrets kön, nationalitet eller etniska ursprung. Med det anförda avstyrker utskottet såväl motion 1998/99:So466 i nu berörd del som motion 1999/2000:Ju710.

Könshandel

I flera motioner efterfrågas åtgärder mot handel med människor för sexuella ändamål. I motionerna 1998/99:A810 och 1999/2000:A804 båda (kd) begärs att all könshandel skall kriminaliseras. Såväl Sverige som EU bör upprätta handlingsplaner mot människohandel enligt vad som yrkas i motion 1998/99:So466 (v). Ett ökat samarbete mot människohandel inom EU och strängare straff för sådana gärningar efterfrågas i motion 1998/99:A808 (c).

Människohandel för sexuella ändamål kan, allt efter förhållandena i det enskilda fallet, medföra ansvar enligt olika straffbestämmelser. Det kan sålunda vara fråga om människorov eller olaga frihetsberövande (4 kap. 1 och 2 §§ BrB) eller om försättande i nödläge (4 kap. 3 § BrB). Enligt den sistnämnda bestämmelsen, som bl.a. tar sikte på prostitution, är det straffbart att förmå någon att bege sig till eller stanna kvar på utrikes ort, om det kan befaras att personen kan bli utnyttjad för tillfälliga sexuella förbindelser. Andra brott som kan aktualiseras är försök till koppleri eller försök eller förberedelse till grovt koppleri (6 kap. 8 och 9 §§ BrB jämförda med 6 kap. 12 § samma balk). Även brott mot utlänningslagen (1989:529) kan anses föreligga. Det finns emellertid inte något brott som särskilt tar sikte på handel med människor för sexuella ändamål.

Som framgått ovan har regeringen givit Sexualbrottskommittén i uppdrag att utreda om ett sådant brott bör tillskapas.

Kampen mot människohandel bedrivs i flera internationella fora, bl.a. För-
enta nationerna och EU.

Europeiska unionens råd beslöt den 24 februari 1997 om en gemensam åtgärd mot bl.a. människohandel (97/154/RIF). Enligt den gemensamma åtgärden skall medlemsstaterna samarbeta i största möjliga omfattning på det rättsliga området vid undersökningar och rättsprocesser som gäller människohandel. I den gemensamma åtgärden ges närmare föreskrifter om hur detta samarbete skall gå till. Rättsakten anger också vilka förfaranden av nu ifrågavarande slag som skall vara straffbelagda i medlemsstaterna. Rådet skall före utgången av år 1999 bedöma hur medlemsstaterna uppfyllt sina skyldigheter enligt den gemensamma åtgärden. Enligt vad utskottet erfarit har någon utvärdering ännu inte inletts.

Europeiska rådet höll den 15–16 oktober 1999 ett särskilt toppmöte i Tammfors om skapandet av ett område med frihet, säkerhet och rättvisa inom EU. I slutsatserna från toppmötet berörs bl.a. bekämpandet av människohandel. Sålunda anser Europeiska rådet att insatserna för att enas om gemensamma definitioner, grunder för åtal och påföljder bör koncentreras till bl.a. människohandel. Gemensamma utredningsgrupper för att bekämpa denna typ av brottslighet bör bildas utan dröjsmål. Medlemsstaternas lag-

stiftning bör uppta stränga straff för människohandel och före utgången av år 2000 anta sådan lagstiftning. Även inom ramen för immigrationspolitiken bör, enligt vad som uttalas i slutsatserna, medlemsstaterna vidta åtgärder i syfte att motverka människohandel.

Med stöd av en år 1996 meddelad gemensam åtgärd har inom EU upprättats det s.k. Stop-programmet som skall främja samordnade initiativ i bl.a. kampen mot handel med människor.

Kommissionen har i december 1998 i ett meddelande till rådet och Europaparlamentet, KOM (1998) 726 slutlig, föreslagit olika åtgärder i kampen mot kvinnohandel.

Människohandel är en prioriterad fråga för Europeiska polisbyrån (Euro-pol).

Slutligen kan nämnas att utskottet erfarit att kommissionären för rättsliga och inrikes frågor avser att under det portugisiska ordförandeskapet presentera nya förslag som syftar till tillnärmning av medlemsstaternas straffrättsliga lagstiftning när det gäller handel med människor för sexuella ändamål.

I motionerna 1998/99:Ju705 och 1999/2000:Ju717 båda (kd) yrkas att även försäljning av sexuella tjänster skall förbjudas. I den senare motionen yrkas vidare att lämpliga påföljder för ett sådant brott bör övervägas.

Enligt lagen (1998:408) om förbud mot köp av sexuella tjänster gäller att den som mot ersättning skaffar sig en tillfällig sexuell förbindelse döms – om inte gärningen är belagd med straff enligt brottsbalken – för köp av sexuella tjänster till böter eller fängelse i högst sex månader. Lagen trädde i kraft den 1 januari 1999 (prop. 1997/98:55, bet. 1997/98:13, rskr. 250).

I propositionen övervägde regeringen frågan huruvida både köpare och säljare av sexuella tjänster – dvs. både de prostituerade och deras kunder – borde kunna straffas för sitt beteende. Regeringen gjorde dock den bedömningen att, även om prostitutionen som sådan var en icke önskvärd samhällsföreteelse, det inte var rimligt att också kriminalisera den som, åtminstone i flertalet fall, var den svagare parten som utnyttjades av andra som ville tillfredsställa sin egen sexualdrift. Det var också viktigt för att motivera de prostituerade att söka hjälp för att komma bort från prostitutionen att de inte kände att de riskerade någon form av påföljd för att de varit verksamma som prostituerade (prop. 1997/98:55 s. 104).

Vid riksdagsbehandlingen av propositionen hade utskottet att ta ställning till motionsyrkanden motsvarande det nu förevarande. Utskottet instämde i regeringens nyss återgivna motivuttalande och uttalade att en kriminalisering endast borde omfatta köp av sexuella tjänster. Motionerna avstyrktes (bet. 1997/98:JuU13 s. 27 f).

Utskottet vill inledningsvis framhålla att Sexualbrottskommittén enligt sina direktiv skall överväga om det finns behov av ett särskilt brott som tar sikte på handel med människor för sexuella ändamål. Utskottet anser inte att det pågående utredningsarbetet bör föregripas och avstyrker motionerna 1998/99:A810 och 1999/2000:A804 i berörda delar.

Utskottet konstaterar vidare att det inom EU pågår ett omfattande samarbete riktat mot människohandel, inom vars ram Sverige med kraft kan driva kampen mot denna typ av brottslighet. Några åtgärder av riksdagen i frågan

kan inte anses nödvändiga. De nu aktuella yrkandena i motionerna 1998/99:So466 och 1998/99:A808 avstyrks.

1999/2000:JuU7

När det sedan gäller förbud mot försäljning av sexuella tjänster, bör det understrykas att utskottet så sent som 1998 ställde sig bakom att enbart *köp* av sådana tjänster skall vara straffbart. Det bör vidare framhållas att lagen om förbud mot köp av sexuella tjänster varit i kraft i endast ett år. Enligt utskottets uppfattning är det inte meningsfullt att överväga ändringar av lagen innan man vunnit större erfarenhet av dess tillämpning. Utskottet avstyrker motionerna 1998/99:Ju705 och 1999/2000:Ju717.

Barnpornografi

I motion 1999/2000:Ju747 (kd) efterfrågas en lagbestämmelse av innebörd att det skall vara straffbart att mot betalning bereda sig tillgång till bilder som innehåller barnpornografi och sprids över datanät.

Sedan den 1 januari 1999 stadgas i 16 kap. 10 a § BrB straff för barnpornografibrott. I paragrafen straffbeläggs olika förfaranden med pornografiska bilder av barn. Straffet för barnpornografibrott är fängelse i högst två år eller, om brottet är ringa, böter eller fängelse i högst sex månader. Är brottet grovt, döms för grovt barnpornografibrott till fängelse lägst sex månader och högst fyra år.

Av intresse i förevarande sammanhang är 16 kap. 10 a § första stycket 5 BrB vari straffbeläggs innehav av pornografisk bild av barn. I motiven till paragrafen framhålls att med innehav avses besittning i civilrättslig mening. Frågan om någon skall anses inneha barnpornografi avgörs alltså på samma sätt som vid t.ex. innehav av narkotika. Det är således inte straffbart att endast titta på en barnpornografisk bild som någon annan förevisar och inte heller att i samband med detta fysiskt hålla i mediet, t.ex. ett fotografi eller en videokassett. Eftersom den straffrättsliga regleringen när det gäller innehav följer det civilrättsliga besittningsbegreppet, torde den som på sin dators skärm tittar på en barnpornografisk bild eller film som förmedlas genom datakommunikation inte kunna anses inneha bilden. Om skildringen däremot sparas genom att föras över på t.ex. datorns hårddisk uppkommer dock ett innehav (prop. 1997/98:43 s. 164 f).

Konstitutionsutskottet tillstyrkte regeringens förslag vad gällde innehavskriminalisering (bet. 1997/98:KU19 s. 26).

Utskottet vill understryka att kriminaliseringen av innehav av barnpornografiska bilder innebar en inte oväsentlig utvidgning av det straffbara området. Utskottet kan inte se att det nu visats föreligga ett behov av att straffa även den som på en datorskärm betraktar barnpornografiska bilder. En sådan straffbestämmelse skulle dessutom innebära icke oväsentliga problem från bevissynpunkt. Utskottet avstyrker motion 1999/2000:Ju747.

Tortyr

I motion 1999/2000:K356 (mp) yrkas att i svensk lag skall införas en ”konventionsenlig” definition av tortyr. En utredning om en svensk lagstiftning om tortyr efterfrågas i motion 1999/2000:U621 (v, kd, c, fp, mp). I den sist-

nämnda motionen hävdas att avsaknaden av ett tortyrbrott i svensk lagstiftning ger för små möjligheter att åtala för tortyr och att preskriptionstiderna är för korta.

Svensk lagstiftning upptar inte något självständigt tortyrbrott. Tortyrhandlingar är emellertid straffbara enligt olika bestämmelser, främst de i 3 och 4 kap. BrB (dvs. som brott mot liv och hälsa eller mot frihet och frid). I vart fall torde en tortyrhandling vara att bedöma åtminstone som misshandel. Preskriptionstiden blir naturligen beroende av vilken brottsrubricering som blir aktuell. Som exempel kan nämnas att preskriptionstiden för misshandel är fem år och för grov misshandel femton år.

Här bör vidare nämnas att enligt 8 kap. 1 § utlänningslagen (1989:529) en avvisning eller utvisning aldrig får verkställas till ett land om det finns skälig anledning att anta att utläningen där skulle vara i fara att utsättas för bl.a. tortyr och inte heller till ett land där han inte är skyddad mot att sändas vidare till ett land där han skulle vara i sådan fara. En i viss mån liknande skyddsbestämmelse finns i 7 § lagen (1957:668) om utlämning för brott.

Sverige har ratificerat en av Förenta nationernas generalförsamling den 10 december 1984 antagen konvention mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning (tortyrkonventionen; prop. 1985/86:17, bet. UU 1985/86:11, rskr. 38).

Konventionen upptar 33 artiklar. Här kan följande nämnas.

I konventionen förstås med tortyr varje handling genom vilken allvarlig smärta eller svårt lidande, fysiskt eller psykiskt, medvetet tillfogas någon antingen för sådana syften som att erhålla en information eller bekännelse av honom eller en tredje person, att straffa honom för en gärning som han eller en tredje person har begått eller misstänks ha begått eller att hota eller tvinga honom eller en tredje person eller också av något skäl som har sin grund i någon form av diskriminering, under förutsättning att smärtan eller lidandet åsamkas av eller på anstiftan eller med samtycke eller medgivande av en offentlig tjänsteman eller någon annan person som handlar såsom företrädare för det allmänna. Tortyr innefattar inte smärta eller lidande som uppkommer enbart genom eller är förknippade med lagenliga sanktioner (artikel 1.1).

Varje konventionsstat skall vidta effektiva legislativa, administrativa, rättsliga eller andra åtgärder för att förhindra tortyrhandlingar inom varje territorium under dess jurisdiktion (artikel 2.1). Ingen konventionsstat skall utvisa, återföra eller utlämna en person till en annan stat, i vilken det finns grundad anledning att tro att han skulle vara i fara för att utsättas för tortyr (artikel 3.1). Varje konventionsstat skall säkerställa att alla tortyrhandlingar utgör brott enligt dess strafflag. Detsamma gäller försök att utöva tortyr samt av någon person vidtagen handling som utgör medverkan till eller deltagande i tortyr. Tortyrbrotten skall beläggas med adekvata straff (artikel 4). I konventionen stadgas vidare att varje konventionsstat skall vidta åtgärder för att kunna hävda domsrätt för i konventionen avsedda brott i följande fall:

- a) när brottet begås inom något territorium under dess jurisdiktion eller ombord på fartyg eller luftfartyg som är registrerat i den staten;
- b) när den påstådde förövaren är medborgare i den staten;
- c) när offret är medborgare i den staten, om denna stat anser det vara lämpligt.

Varje konventionsstat skall vidta åtgärder för att kunna lagföra en påstådd förövare som anträffas inom dess territorium, om den inte utlämnar honom till en annan konventionsstat som har jurisdiktion enligt konventionen (artikel 5).

I propositionen framhöll departementschefen att konventionens definition av tortyr inte innebar några svårigheter från svensk rätts synpunkt. En sådan handling föll oftast i vart fall under begreppet misshandel i BrB. Därunder föll nämligen handlingar som orsakade fysisk smärta eller skada, men också svårare former av psykisk skada. De handlingar som ligger nära gränsen till misshandel torde ofta vara straffbara enligt gällande bestämmelser enligt 3 eller 4 kap. BrB. Gällande svenska bestämmelser torde väl täcka innehållet i artikel 1, framhöll departementschefen.

I fråga om artikel 3 anförde departementschefen att reglerna i utlänningslagstiftningen och lagen om utlämning för brott hindrade utvisning eller utlämning i de fall det förelåg fara för att den person som skulle utvisas eller utlämnas utsattes för tortyr.

När det så gällde förpliktelsen enligt artikel 4 att se till att tortyrhandlingar utgör brott enligt konventionsstatens strafflag, täckte, enligt departementschefen, brotten i 3 kap. och 4 kap. BrB sammanställda med medverkansreglerna i 23 kap. BrB konventionens krav. Han konstaterade också att försök till misshandel, som inte är ringa, var straffbart enligt 3 kap. 10 § BrB (numera 3 kap. 11 § BrB). Det borde även noteras att en tortyrhandling naturligtvis kunde vara straffbar också enligt andra bestämmelser, t.ex. som övergrepp i rättssak (17 kap. 10 § BrB).

Vad gällde bestämmelserna om tillämplig strafflag i artikel 5 ansåg departementschefen att reglerna i 2 kap. BrB om svensk lags tillämplighet uppfyllde konventionens krav. Visserligen gav svensk lag inte alltid möjlighet att lagföra en gärning som begåtts mot ett svenskt brottsoffer utomlands men en sådan skyldighet följde inte heller av konventionen (prop. s. 12 f).

Sammanfattningsvis ansåg regeringen att Sveriges tillträde till tortyrkonventionen inte påkallade några ändringar i svensk lagstiftning.

Utrikesutskottet hade ingen erinran mot denna bedömning.

Någon refererad rättspraxis vari svensk domstol haft att ta ställning till gärningar som omfattas av tortyrkonventionen föreligger inte.

Justitieutskottet har för sin del inga invändningar mot de bedömningar som gjordes i samband med Sveriges ratifikation av tortyrkonventionen. Gällande svensk lagstiftning täcker alltså de krav som tortyrkonventionen ställer på Sverige. Något behov av att införa en längre gående lagstiftning har inte heller visats i rättstillämpningen, och utskottet finner inte skäl att nu förorda en sådan. Utskottet avstyrker motionerna 1999/2000:K356 och 1999/2000:U621 i nu ifrågavarande delar.

Brott mot personlig integritet

Psykisk misshandel

I motionerna 1998/99:So462 och 1999/2000:A807, båda (fp), begärs en utredning om en straffbestämmelse för lindrig psykisk misshandel.

Enligt 3 kap. 5 § BrB döms den som tillfogar annan person kroppsskada, sjukdom eller smärta, eller försätter honom eller henne i vanmakt eller något annat sådant tillstånd, för misshandel till fängelse i högst två år eller, om brottet är ringa, till böter eller fängelse i högst sex månader.

Sjukdom i paragrafens mening innefattar även psykisk sjukdom och psykisk invaliditet. Under sjukdom faller också sådant psykiskt lidande som ger en medicinskt påvisbar effekt, t.ex. en psykisk chock. När det gäller gränsdragningen mellan fysiskt och psykiskt lidande i paragrafen är avsikten således att vissa svårare former av psykisk påverkan skall falla under misshandelsbegreppet. I gränfallen torde en gärning, som inte är att anse som misshandel, ofta vara att bedöma som ett brott enligt 4 kap. mot frihet eller frid, t.ex. ofredande enligt 4 kap. 7 § BrB (NJA II 1962 s. 104 f).

Utskottet hade vid riksmötet 1990/91 att ta ställning till ett motionsyrkande om översyn av den straffrättsliga regleringen av psykiskt våld. Utskottet uttalade att en sådan översyn var erforderlig. Bl.a. borde en uppskattning göras av antalet straffbara övergrepp, och det borde övervägas i vilken utsträckning det var möjligt att genom en tydligare straffrättslig reglering öka skyddet för människor som utsattes för psykiskt våld. Vad utskottet uttalat gav riksdagen som sin mening regeringen till känna (bet. 1990/91:JuU3 s. 10 f, rskr. 1990/91:15).

Regeringen behandlade tillkännagivandet i proposition 1992/93:141 om ändring i brottsbalken m.m. Departementschefen framhöll därvid bl.a. att kriminaliseringen sådan den då var utformad väl torde räcka till för att fånga in de straffvärda fallen av psykiskt våld. Även om det således inte i första hand var straffrättsliga åtgärder som borde vidtas, fanns det ingen anledning att avvakta med de straffrättsliga åtgärder som framstod som befogade. Departementschefen framhöll att hon i samband med propositionens förslag till förändrade straffskalor för misshandel, olaga hot, ofredande och sexuellt ofredande betonat vikten av att förekomsten av psykiskt våld och sådant vålds effekter beaktades vid straffmätningen (prop. s. 58).

Utskottet hade inget att anföra beträffande propositionen i denna del (bet.1992/93:JuU16).

Utskottet kan inte finna att det nu framkommit något som ger anledning till annan bedömning än den som gjordes i det nyssnämnda lagstiftningsärendet. Att söka straffbelägga psykiskt våld i större utsträckning än vad som är fallet i dag skulle, enligt utskottets bedömning, medföra påtagliga svårigheter i fråga om att avgränsa det straffbara området. Utskottet avstyrker motionerna 1998/99:So462 och 1999/2000:A807 i nu ifrågavarande delar.

Olaga hot

I motion 1999/2000:Ju718 (fp) begärs en översyn av straffbestämmelsen om olaga hot så att även subtila hot kan beivras.

Av 4 kap. 5 § BrB framgår att den som lyfter vapen mot annan eller eljest hotar med brottslig gärning på sätt som är ägnat att hos den hotade framkalla allvarlig fruktan för egen eller annans säkerhet till person eller egendom döms för olaga hot till böter eller fängelse i högst ett år.

Är brottet grovt, döms till fängelse, lägst sex månader och högst fyra år.

Brottet gradindelades och straffskalorna erhöll sin nuvarande utformning genom lagstiftning år 1993 (prop. 1992/93:141, bet. 1992/93:JuU16, rskr. 220).

Som framgår av paragrafens avfattning fäster man alltså framför allt avseende vid hur situationen tett sig ur den hotades synpunkt. Bestämmelsen ger också möjligheter att ta hänsyn till andra förutsebara yttringar av gärningsmannens farlighet än dem som direkt sammanhänger med den åtgärd som avses med det framställda hotet.

Genom uttrycket ”allvarlig fruktan för egen eller annans säkerhet till person eller egendom” anges att hotet skall avse antingen våld på person, vilket inte framstår som helt lindrigt, eller åstadkommande av skada på person eller egendom som skulle medföra lidande eller kännbar förlust eller olägenhet för den som drabbas därav (NJA II 1962 s. 127 f).

Utskottet kan instämma i motionärens uppfattning att det finns klandervärda beteenden som kan vara svåra att komma åt med bestämmelsen om olaga hot. Svårigheten synes främst ligga i att avgöra om vissa faktiska beteenden är sådana att de kan vara att bedöma som hot om brottslig gärning. Att göra sådana bedömningar torde emellertid snarare vara en uppgift för rättstillämpningen än för lagstiftaren. Även i detta fall skulle sannolikt försök att utvidga straffbudets tillämpningsområde stöta på avgränsningsproblem. Utskottet avstyrker motion 1999/2000:Ju718.

Otillbörlig påverkan

I motion 1999/2000:Ju705 (fp) begärs en utredning om en ny straffbestämelse om otillbörlig påverkan. Motionären menar att de erfarenheter som en del människor gjort av auktoritärt, odemokratiskt ledarskap gör det angeläget att en sådan utredning kommer till stånd.

I brottsbalken finns inte otillbörlig påverkan som ett särskilt rekvisit. Åtskilliga brott, som t.ex. bedrägeri (9 kap. 1 § BrB) och utpressning (9 kap. 4 § BrB) förutsätter dock att gärningsmannen påverkat brottsoffret på ett sätt som i någon mening är otillbörligt.

Med anledning av ett tillkännagivande av riksdagen (bet. 1995/96:SoU17, rskr. 263) beslöt regeringen den 19 december 1996 att tillkalla en särskild utredare med uppgift att undersöka hur samhället, med bevarad respekt för de grundläggande fri- och rättigheterna, på ett bättre sätt än i dag kan stödja människor som utträtt ur nyandliga rörelser och som därvid hamnat i psykiska kristillstånd (dir. 1996:121).

Utredningen överlämnade i september 1998 sitt betänkande I God Tro – Samhället och nyandligheten (SOU 1998:113). Utredningen övervägde bl.a. frågan om huruvida svensk lagstiftning gav ett tillräckligt integritetsskydd åt personer som tillhörde eller hade utträtt ur religiösa samfund. Utredningens slutsats var att gällande lagstiftning gav ett tillräckligt skydd åt individen i de flesta fall. Emellertid ansåg utredningen att det kunde förekomma förfaranden som utredningen betecknade som otillbörlig påverkan eller manipulation. Ett införande i lagstiftningen av ett begrepp ”otillbörlig påverkan” skulle gagna såväl seriösa religionsutövare som den personliga integriteten. Om en person mot sin vilja påverkades att ta avstånd från sin tro, kunde detta enligt

den av utredningen förordade lagen anses som otillbörlig påverkan, på samma sätt som manipulationer av en individ i en religiös rörelse kunde betraktas som en otillbörlig påverkan. Utredningen föreslog därför en ny straffbestämmelse i BrB, vilken skulle straffbelägga otillbörlig påverkan. Detta borde utredas i särskild ordning (jfr bet. s. 318 f).

Betänkandet har remissbehandlats och bereds för närvarande i Regeringskansliet.

Vid riksmötet 1990/91 hade utskottet att ta ställning till ett motionsyrkande om att åtgärder för att förbjuda någon att inträda eller kvarstanna i en religiös sekt i vissa extrema fall skulle kunna bestraffas som otillbörlig psykisk påverkan. Utskottet uttalade att en sådan lagstiftning lätt skulle kunna komma i konflikt med regeringsformens bestämmelser om religionsfrihet. Sådana lagstiftningsåtgärder lät sig inte genomföras utan en grundlig beredning. Utskottet var då inte berett att aktualisera frågan i vidare omfattning än vad som följde av dess uttalande om psykiskt våld. Motionen avstyrktes (bet. 1990/91:JuU3 s. 10 f).

Utskottet ser ingen anledning att föregripa beredningen av betänkandet SOU 1998:113. Motion 1999/2000:Ju705 avstyrks.

Förbud mot deltagande i rasistiska och kriminella organisationer

I motionerna 1999/2000:Ju904 och 1999/2000:Ju907, båda (kd), yrkas att deltagande i och stöd till rasistiska och kriminella organisationer skall förbjudas. Motionärerna pekar bl.a. på den verksamhet som bedrivs av kriminella s.k. mc-gäng.

Av 2 kap. 1 § första stycket 5 regeringsformen (RF) följer att varje medborgare är gentemot det allmänna tillförsäkrad föreningsfrihet – frihet att sammansluta sig med andra för allmänna eller enskilda syften. Föreningsfriheten kan enligt 2 kap. 12 § första stycket RF begränsas genom lag. Av andra stycket samma paragraf följer att en sådan begränsning får göras endast för att tillgodose ändamål som är godtagbart i ett demokratiskt samhälle. Begränsningen får aldrig gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till det ändamål som föranlett den och ej heller sträcka sig så långt att den utgör ett hot mot den fria åsiktsbildningen såsom en av folkstyrelsens grundvalar. Begränsning får ej göras enbart på grund av politisk, religiös, kulturell eller annan åskådning.

Den svenska lagstiftningen innehåller inte något direkt förbud mot att bilda eller delta i organisationer som ägnar sig åt rasistisk verksamhet. Det är inte heller möjligt att tvångsvis upplösa sådana organisationer. Däremot är dessa organisationers möjlighet att verka starkt begränsade av att i stort sett varje annan form av yttring av rasism och etnisk diskriminering är förbjuden i lagstiftningen.

Enligt gällande rätt kan deltagande i brottslighet som sker i organiserad form i viss utsträckning beivras med stöd av reglerna om förberedelse, stämpling och medverkan till brott. I 23 kap. 2 § första stycket BrB föreskrivs att den som med uppsåt att utföra eller främja brott lämnar eller tar

emot pengar eller annat såsom förlag eller vederlag för brott eller på visst sätt befattar sig med närmare angivna brottsverktyg skall, i de fall det är särskilt föreskrivet, dömas för förberedelse till brott. Enligt andra stycket skall i särskilt angivna fall också dömas för stämpling till brott. Med stämpling förstås att någon i samråd med annan beslutar gärningen eller att någon söker anstifta annan eller åtar sig eller erbjuder sig att utföra gärningen.

Av 23 kap. 4 § andra stycket BrB följer att ansvar enligt balken inte skall ådömas endast den som utfört en gärning utan också den som främjat gärningen med råd eller dåd. Detsamma skall gälla beträffande i annan lag eller författning straffbelagd gärning, för vilken fängelse är föreskrivet.

I fråga om sammanslutningar, som måste anses vara avsedda att utgöra eller med hänsyn till sin beskaffenhet och det ändamål för vilket de är bildade lätt kan utvecklas till ett sådant maktmedel som militär trupp eller polisstyrka och som inte med vederbörligt tillstånd förstärker försvaret eller ordningsmakten, finns en särskild bestämmelse om straffansvar. Enligt 18 kap. 4 § BrB döms sålunda den som bildar eller deltar i en sådan sammanslutning eller för en sådan sammanslutning tar befattning med vapen, ammunition eller annan dylik utrustning, upplåter lokal eller mark för dess verksamhet eller understödjer den med pengar eller på annat sätt för olovlig kårverksamhet till böter eller fängelse i högst två år.

Vidare bör nämnas att i 16 kap. 8 § BrB stadgas straff för hets mot folkgrupp. Den som i uttalande eller i annat meddelande som sprids, hotar eller uttrycker missaktning för folkgrupp eller annan sådan grupp av personer med anspelning på ras, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung eller trosbekännelse skall enligt den paragrafen dömas till fängelse i högst två år eller, om brottet är ringa, till böter.

Hets mot folkgrupp är straffbart även när sådana yttranden sprids i tryckta skrifter, filmer, radio och TV och andra medier som omfattas av tryckfrihetsförordningen (TF) och yttrandefrihetsgrundlagen (YGL) – se 7 kap. 4 § 11 TF och 5 kap. 1 § YGL.

Europeiska unionens råd beslöt den 21 december 1998 om en gemensam åtgärd om att göra deltagande i en kriminell organisation i unionens medlemsstater till ett brott (98/733/RIF).

Frågan om förbud mot deltagande i rasistiska organisationer övervägdes senast i samband med behandlingen av proposition 1993/94:101 Åtgärder mot rasistisk brottslighet och etnisk diskriminering i arbetslivet. I propositionen konstaterade regeringen att svensk lagstiftning uppfyllde de krav som Sverige åtagit sig genom att ratificera Förenta nationernas konvention om avskaffande av alla former av rasdiskriminering. Vid en bedömning av ett förbud mot deltagande i rasistiska organisationer utifrån allmänna straffrättsliga utgångspunkter framhöll regeringen bl.a. att svensk lagstiftning medförde att varje yttring av rasism var förbjuden och att lagstiftningen var tillräcklig för att i praktiken tvinga organisationer som främjar rasdiskriminering till passivitet (prop. s. 19 och 23 f).

Utskottet delade regeringens bedömning (bet. 1993/94:JuU13 s. 11).

Regeringen beslutade den 20 augusti 1998 att tillkalla en parlamentariskt sammansatt kommitté med uppdrag att utreda frågor om straffansvar för

deltagande i organisationer som sysslar med brottslig verksamhet samt vissa andra frågor med anknytning härtill (dir. 1998:66).

Regeringen framhåller i direktiven att bakgrunden till uppdraget är bl.a. händelser på senare tid med anknytning till vissa s.k. mc-klubbar, rasistiska organisationers verksamhet samt det internationella samarbetet när det gäller att bekämpa organiserad brottslighet.

Kommittén skall överväga om det bör göras straffbart att aktivt delta i organisationer som har brottslig verksamhet som ett väsentligt inslag i sin verksamhet. Sådant aktivt deltagande kan t.ex. bestå i finansiering av organisationen, upplåtelse av lokal till denna eller aktivt stöd på annat sätt, dock inte enbart genom medlemskap. I det sammanhanget skall kommittén även överväga om den nuvarande bestämmelsen om hets mot folkgrupp är tillräcklig för att hindra rasistiska organisationer från att verka.

I kommitténs uppdrag ingår också att se till att en eventuell kriminalisering utformas så att Sverige i möjligaste mån kan leva upp till nuvarande och förestående internationella åtaganden på området.

Vidare skall kommittén överväga frågan om huruvida den numera föräldrade lagen om förbud mot politiska uniformer bör ersättas med ett nytt förbud mot att bära uniform eller uniformsliknande klädsel för att markera politisk meningsriktning.

Kommittén skall dessutom ta upp frågan om att straffbelägga hets mot homosexuella samt granska argumenten för och emot en sådan kriminalisering.

I direktiven framhålls vidare bl.a. att behovet av en utökad kriminalisering måste vägas mot intresset av att behålla grundlagsskyddade fri- och rättigheter oinskränkta.

Kommittén, som antagit namnet Kommittén om brottslighet med anknytning till vissa organisationer m.m., skall redovisa sitt uppdrag senast den 31 oktober år 2000.

Vad särskilt gäller brottslighet som bedrivs av vissa mc-gäng har utskottet flera gånger tidigare behandlat åtgärder för att komma till rätta med denna brottslighet. Senast skedde det i betänkande 1998/99:JuU7 i vilket utskottet behandlade ett regeringsförslag som i huvudsak avsåg att öka möjligheterna att ingripa mot kriminella mc-gäng. I betänkandet hänvisade utskottet till tidigare uttalanden enligt vilka utskottet utgick från att såväl de lagstiftningsåtgärder som de andra åtgärder som kunde bedömas vara lämpliga och effektiva skulle vidtas för att komma till rätta med mc-brottsligheten. Utskottet framhöll vidare att det under budgetbehandlingen 1998 ställt sig bakom regeringens bedömning att särskild uppmärksamhet måste ägnas åt bl.a. den mc-relaterade brottsligheten (bet. s. 6).

Som ovan antecknats arbetar en parlamentarisk kommitté med frågan om det bör göras straffbart att aktivt delta i organisationer som har brottslighet som ett väsentligt inslag i sin verksamhet. Utskottet anser att detta utredningsarbete inte bör föregripas och avstyrker motionerna 1999/2000:Ju904 och 1999/2000:Ju907 i nu berörda delar.

Flera motioner rör åtgärder mot klotter. I motionerna 1999/2000:Ju709 (m) och 1999/2000:Ju728 (s) yrkas att maximistraffet för skadegörelse skall höjas till fängelse ett år, medan en mera allmän översyn av straffsatserna efterfrågas i motion 1999/2000:Ju736 (kd). Såväl i Ju709 som Ju736 begärs att försök och förberedelse till skadegörelse skall straffbeläggas. En nationell handlingsplan mot klotter efterfrågas i Ju736.

Enligt 28 kap. 11 § rättegångsbalken får, om det finns anledning anta att ett brott har begåtts på vilket fängelse kan följa, kroppsvisitation göras på den som skäligen kan misstänkas för brottet för att söka efter föremål som kan tas i beslag eller annars för att utröna omständigheter som kan vara av betydelse för utredning om brottet. Annan än den som misstänks för brottet får kroppsvisiteras, om det finns synnerlig anledning att anta att det därigenom kommer att anträffas föremål som kan tas i beslag eller det annars är av betydelse för utredningen om brottet. Med kroppsvisitation avses en undersökning av kläder och annat som någon bär på sig samt av väskor, paket och andra föremål som någon har med sig.

För kroppsvisitation, liksom för övriga straffprocessuella tvångsmedel, gäller att den får vidtas endast om skälen för åtgärden uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den misstänkte eller för något annat motstående intresse.

Av 12 kap. 1 § BrB framgår att straffet för skadegörelse är böter eller fängelse i högst sex månader. Enligt 12 kap. 3 § samma balk är straffet för grov skadegörelse fängelse i högst fyra år.

Försök och förberedelse är straffbelagda endast i fråga om grov skadegörelse. Underlåtenhet att avslöja sådant brott är, som framgår av 12 kap. 5 § BrB, också straffbar.

Polisrättsutredningen föreslog i sitt slutbetänkande Tvångsmedel enligt 27 och 28 kap. RB samt polislagen (SOU 1995:47) inga förändringar av förutläggningarna för kroppsvisitation. Betänkandet bereds för närvarande i Justitiedepartementet.

Justitieministern besvarade den 17 mars 1999 en fråga om klotter (fråga 1998/99:444). I frågesvaret framhöll justitieministern att det, i fråga om åtgärder mot klotter, var självklart att fortsätta satsningen på ett systematiskt och lokalt bedrivet brottsförebyggande arbete. Hon underströk samtidigt att det fanns skäl att göra nya överväganden i fråga om ändrad lagstiftning i vissa avseenden. När det gällde lagstiftningen måste en noggrann analys göras av vilka åtgärder som var motiverade för att på ett effektivare sätt stävja klottret. Vad gällde bl.a. förberedelsebrottets utformning och omfattning pågick redan beredning inom Justitiedepartementet, och justitieministern avsåg att återkomma till riksdagen beträffande vilka åtgärder regeringen avsåg att vidta när det gällde att motverka klotter (riksdagens snabbprotokoll den 23 mars 1999 s. 9 f).

Utskottet har tidigare flera gånger haft att ta ställning till motionsyrkanden om åtgärder mot klotter. Vid riksmötet 1997/98 erinrade utskottet om att det tidigare avvisat krav på skärpt lagstiftning mot klotter och framhöll den vikt som uppfostran och annan normöverföring hade när det gällde att motverka

klotter; att skolan medverkade till denna normöverföring fann utskottet självklart. Utskottet underströk vidare att kroppsvisitation enligt gällande rätt kunde äga rum vid misstanke om skadegörelse. Utskottet fann inte skäl att föreslå ändringar i rättegångsbalkens bestämmelser om kroppsvisitation och avstyrkte det då aktuella motionsyrkandet (bet. 1997/98:JuU24 s.18 f).

Vid förra riksmötet underströk utskottet att det alljämt stod fast vid sina uttalanden i 1997/98:JuU24. Utskottet ville emellertid samtidigt instämna i justitieministerns uttalanden om behovet av att överväga ändrad lagstiftning i vissa avseenden. Utskottet konstaterade med tillfredsställelse att överväganden av vilka åtgärder som kunde anses motiverade redan pågick inom Regeringskansliet. Med hänsyn till det pågående beredningsarbetet ansåg utskottet att det inte då erfordrades några uttalanden från riksdagens sida. Utskottet avstyrkte då aktuella motioner (bet. 1998/99:JuU22 s. 21 f).

Den 26 oktober 1999 anordnade Justitiedepartementet ett seminarium rörande klotter och bekämpandet av klotter. I seminariet deltog bl.a. föreläsare för Brottsförebyggande rådet, Riksåklagaren, Rikspolisstyrelsen, Statens järnvägar, Storstockholms lokaltrafik och Svenska kommunförbundet. Erfarenheterna från seminariet kommer att tas till vara i det fortsatta beredningsarbetet.

Som framgått ovan pågår överväganden i Regeringskansliet av vilka åtgärder som kan anses påkallade för en effektiv bekämpning av klotter, och utskottet anser att detta beredningsarbete inte bör föregripas. Utskottet avstyrker såväl motionerna 1999/2000:Ju709 och 1999/2000:Ju736 som motion 1999/2000:Ju728 i nu behandlad del.

Elektroniska anslagstavlor

I motion 1999/2000:T703 (c) yrkas att lagen om ansvar för elektroniska anslagstavlor skall upphävas. Motionärerna menar att lagen, i förening med personuppgiftslagen, gör så gott som alla Internetleverantörer i Sverige till lagbrytare.

Sedan den 1 maj 1998 gäller lagen (1998:112) om ansvar för elektroniska anslagstavlor. Med elektronisk anslagstavla förstås i lagen en tjänst för förmedling av elektroniska meddelanden. Lagen innebär att den som tillhandahåller en elektronisk anslagstavla skall ha uppsikt över den. Tillhandahållaren skall vidare vara skyldig att lämna användare av tjänsten viss information. Han är vidare, enligt lagens 5 §, skyldig att i följande fall ta bort eller förhindra vidare spridning av meddelanden som en användare sänder in till anslagstavlan:

- om meddelandets innehåll uppenbart är sådant som avses i bestämmelserna i 16 kap. 5 § BrB om uppvigling, 16 kap. 8 § BrB om hets mot folkgrupp, 16 kap. 10 a § BrB om barnpornografibrott eller 16 kap. 10 b § BrB om olaga våldsskildring eller

- om det är uppenbart att användaren har gjort intrång i upphovsrätt eller i rättighet som skyddas genom föreskrift i 5 kap. lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära eller konstnärliga verk genom att sända in meddelandet.

Om tillhandahållaren inte lämnar föreskriven information eller om han försummar sin skyldighet att ta bort vissa meddelanden kan han straffas.

Personuppgiftslagen (1998:204) har till syfte att skydda människor mot att deras personliga integritet kränks genom behandling av personuppgifter (1 §). Med sådan behandling förstås varje åtgärd eller serie av åtgärder som vidtas i fråga om personuppgifter, vare sig det sker på automatisk väg eller inte, t.ex. insamling, registrering, organisering, lagring, bearbetning eller ändring, återvinning, inhämtande, användning, utlämnande genom översändande, spridning eller annat tillhandahållande av uppgifter, sammanställning eller samkörning, blockering, utplåning eller förstöring (3 §).

Ansvar för tillhandahållaren enligt lagen om elektroniska anslagstavlor tar sålunda sikte på spridning av vissa otillåtna meddelanden och inte på behandling av personuppgifter.

I samband med att utskottet tog ställning till regeringens förslag om en lag om ansvar för elektroniska anslagstavlor hade utskottet anledning att uttala sig i frågan om tillhandahållarens ansvar.

I den proposition som föregick lagen berörde regeringen frågan om särslagstiftning och anförde bl.a. att det fanns ett flertal exempel på att elektroniska anslagstavlor använts för att sprida meddelanden med ett innehåll som typiskt sett är straffbart. Spridningen av meddelanden med hjälp av elektroniska anslagstavlor omfattades självfallet av gällande straffrättsliga regler. Om den som förmedlade meddelanden med hjälp av en elektronisk anslagstavla inte själv var att betrakta som gärningsman, torde ansvar för förmedlaren ibland kunna komma i fråga för medverkan till brott som användaren gjort sig skyldig till genom spridning av meddelandet. Det hade emellertid visat sig svårt att spåra de användare som ursprungligen avsänt det straffbara meddelandet, varför det inte alltid var säkert att brottsbalkens bestämmelser var tillräckliga för att reglera ansvaret i dessa situationer. Det hade också visat sig att det fanns en brist på kontroll över de elektroniska anslagstavlor som kunde utnyttjas för brottsliga ändamål. Eftersom de elektroniska anslagstavlor som kunde användas för att sprida straffbart innehåll kunde nå ett stort antal personer och påverka framför allt barn och ungdomar, var det angeläget att förhindra att vissa slag av meddelanden spreds på detta sätt. Det fanns därför starka skäl att införa en särreglering på området som syftade till att ge tjänsterna en acceptabel struktur och som framför allt klart fastställde tillhandahållarens ansvar för förekomsten av vissa meddelanden.

Utskottet ansåg att det fanns ett klart behov av att kunna begränsa spridningen av brottsliga meddelanden genom elektroniska anslagstavlor. En särskild reglering framstod som ett effektivt komplement till de vanliga straffrättsliga reglerna och borde kunna bidra till att utveckla rättsmedvetandet på det IT-rättsliga området.

Vad härefter gällde frågan om tillhandahållarens uppsikt över anslagstavlan anförde regeringen i propositionen att som tillhandahållare av en elektronisk anslagstavla anses den som kan bestämma över tjänstens användning, inklusive de tekniska och administrativa rutinerna.

Regeringen anförde vidare att utgångspunkten för regleringen av uppsiktsplikten var att den som tillhandahåller en elektronisk anslagstavla inte borde få gå med på eller passivt se på när användare missbrukar tjänsten. Hur en tillhandahållare praktiskt skulle förfara måste bedömas i varje enskilt fall. Det kunde t.ex. inte krävas att tillhandahållaren ständigt aktivt kontrollerade

varje meddelande som sändes in till den elektroniska anslagstavlan. Någon form av återkommande kontroll borde dock fordras. Tillhandahållaren borde därför regelbundet gå igenom innehållet i den elektroniska anslagstavlan. Ett riktmärke borde vara att en tjänst inte borde kunna lämnas utan tillsyn i mer än en vecka. Avsikten var inte att tillhandahållare skulle drabbas på ett sådant sätt att deras verksamhet i någon väsentlig mån försvårades eller att uppkomsten av nya tjänster äventyrades. Om mängden meddelanden gjorde det svårt att läsa alla meddelanden med en rimlig arbetsinsats eller till rimliga kostnader vore ett rimligt sätt att uppfylla uppsiktsplikten att med hjälp av en "klagomur" ge användarna möjligheter att nå tillhandahållaren för att påtala en eventuell förekomst av straffbara meddelanden. Här kan även noteras att tillhandahållaren för att kunna fullgöra sin uppsiktsplikt har rätt att ta del av de meddelanden som användare sänder in till anslagstavlan.

Utskottet ansåg att det med beaktande av de uttalanden som gjordes i propositionen inte syntes möta några avgörande praktiska hinder för en tillhandahållare att fullgöra sin uppsiktsplikt. Utskottet noterade också att lagförslaget inte omfattade elektronisk post.

När utskottet vid riksmötet 1998/99 hade att ta ställning till motionsyrkanden om bl.a. lagens upphävande anförde utskottet att det inte framkommit någonting som motiverade en annan ståndpunkt i de då aktuella frågorna än den utskottet intog våren 1998, och utskottet avstyrkte motionerna (bet. 1998/99:JuU26 s. 24 f).

Utskottet, som vill understryka att lagen om ansvar för elektroniska anslagstavlor inte tar sikte på behandling av personuppgifter, anser att det inte heller sedan utskottet sist behandlade frågan framkommit något som skulle tala för ett upphävande av lagen. Motion 1999/2000:T703 i aktuell del avstyrks.

Övergrepp i rättssak

Enligt 17 kap. 10 § BrB gäller att den som med våld eller hot om våld angriper någon för att denne gjort anmälan, fört talan, avlagt vittnesmål eller annars vid förhör avgivit utsaga hos en domstol eller annan myndighet eller för att hindra någon från en sådan åtgärd, döms för övergrepp i rättssak till böter eller fängelse i högst två år. Detsamma skall gälla, om man med någon annan gärning, som medför lidande, skada eller olägenhet, eller med hot om en sådan gärning angriper någon för att denne avlagt vittnesmål eller annars avgivit utsaga vid förhör hos en myndighet eller för att hindra honom från att avge en sådan utsaga. Är brottet grovt, döms till fängelse, lägst ett och högst sex år.

Paragrafen erhöll sin nuvarande avfattning genom lagstiftning år 1997 (prop. 1996/97:135, bet. 1996/97:JuU19, rskr. 218, SFS 1997:389). De ändringar som då gjordes innebar att straffmaximum för normalgraden av brottet höjdes från ett till två års fängelse, under det att straffminimum för grovt brott höjdes från sex månader till ett års fängelse och straffmaximum från fyra till sex år.

Att under laga ed lämna osann uppgift eller förtiga sanningen bestraffas enligt 15 kap. 1 § BrB som mened. Straffet är fängelse i högst fyra år eller,

om brottet är ringa, böter eller fängelse i högst sex månader. Är brottet grovt, är straffet fängelse, lägst två och högst åtta år.

I motionerna 1999/2000:Ju723 (m) och 1999/2000:Ju905 (c) yrkas att straffen för övergrepp i rättssak skall skärpas. I motion Ju723 framhålls att övergrepp i rättssak bör ha samma straffvärde som mened.

Utskottet hade att ta ställning till ett motsvarande yrkande i 1997 års lagstiftningsärendet. Utskottet redogjorde då för utvecklingen av straffskalorna för övergrepp i rättssak respektive mened. Av redogörelsen framgår sammanfattningsvis att straffskalan för övergrepp i rättssak gradvis förändrats sedan brottsbalkens tillkomst; ursprungligen omfattade straffskalan böter eller fängelse i högst två år. Vidare har brottet gradindelats. Straffskalan för mened har däremot förblivit oförändrad sedan brottsbalken trädde i kraft. Straffskalan för mened är vid; för ringa brott kan böter utdömas och som framgår ovan är maximistraffet för grovt brott fängelse åtta år.

Höjningen av straffmaximum för övergrepp i rättssak år 1997 innebar att straffvärdet för denna typ av brott närmar sig straffvärdet för mened. Ändringen medförde att straffmaximum för övergrepp i rättssak sammanfaller med vad som gäller för grovt olaga tvång enligt 4 kap. 4 § andra stycket BrB och kommer att överstiga straffmaximum för grovt olaga hot enligt 4 kap. 5 § andra stycket BrB, för vilket brott straffmaximum är fängelse i fyra år. Med hänsyn till det intresse som bestämmelsen om övergrepp i rättssak är avsedd att skydda ansåg utskottet i lagstiftningsärendet att de angivna effekterna av förslagen framstod som väl motiverade och avstyrkte bifall till den då aktuella motionen om att övergrepp i rättssak skulle tillmätas samma straffvärde som mened (bet. 1996/97:JuU19 s. 4).

I sammanhanget bör nämnas att det i lagstiftningsärendet nämnades att det av påföljdspraxis framgick att domstolarna i stor utsträckning valt fängelse som påföljd när straffvärdet av brottet legat över böter. Villkorlig dom och skyddstillsyn hade valts som påföljd endast i ringa utsträckning. Utskottet drog mot denna bakgrund slutsatsen att övergrepp i rättssak är en brottstyp vars art ofta talar för fängelsepåföljd och uttalade att någon ändring av detta förhållande inte var avsedd. Vidare underströk utskottet att avsikten inte var att påverka den nyanserade straffmätning efter brottets straffvärde som förekommit. Tvärtom borde den genomförda utvidgningen av straffskalan kunna medföra förutsättningar för ytterligare nyanseringar vid påföljdsbestämningen. Samtidigt underströk utskottet att de företagna förändringarna skulle ses som en generell uppgradering av straffvärdet för brott av förevarande slag och att detta borde leda till generellt något strängare straff för dessa brott. En sådan förändring torde, enligt utskottet, ha relativt liten betydelse för brott som hittills ansetts ligga på bötesnivå, medan en mer markerad uppjustering av straffvärdet av mer allvarliga former av övergrepp i rättssak borde komma till stånd. Slutligen anförde utskottet att straffskalan för grovt brott även fortsättningsvis borde reserveras för fall när gärningsmannen hade visat särskild hänsynslöshet och betydande men för det allmänna eller någon enskild hade uppkommit eller riskerade att uppkomma till följd av gärningen (bet. s. 4 f).

När utskottet vid riksmötet 1997/98 på nytt hade att ta ställning till ett motionsyrkande liknande det nu förevarande fann utskottet inte skäl att inta en

annan ståndpunkt än i lagstiftningsärendet och avstyrkte motionen. Utskottet framhöll samtidigt att det då var för tidigt att säga vilka effekter lagändringarna fått för påföljdsbestämningen. Utskottet utgick emellertid från att regeringen noga följde utvecklingen på området (bet. 1997/98:JuU12 s.10).

Utskottet vill understryka att de gärningar som faller under rubriceringen övergrepp i rättsak utgör angrepp på själva rättsordningen. Det finns därför starka skäl att se allvarligt på sådana gärningar, och utskottet anser att tiden nu är mogen att låta ett strängare synsätt komma till uttryck vid utformningen av straffskalan för övergrepp i rättsak. Enligt utskottets uppfattning kan en jämförelse göras med menedsbrottet som också avser gärningar som hotar rättssäkerheten och förutsättningarna för att skipa rätt. Övergrepp i rättsak bör tillmätas samma straffvärde som mened och straffskalan för det förstnämnda brottet utformas i enlighet härmed. Det får ankomma på regeringen att låta utarbeta och till riksdagen återkomma med ett lagförslag om skärpning av straffet för övergrepp i rättsak av denna innebörd. Vad utskottet nu med anledning av motionerna 1999/2000:Ju723 och 1999/2000:Ju905 anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Rån

Den som stjälar medelst våld å person eller medelst hot som innebär trängande fara eller för den hotade framstår som trängande fara, döms enligt 8 kap. 5 § brottsbalken för rån. Påföljden är fängelse i lägst ett och högst sex år. Är brottet grovt döms enligt 6 § samma kapitel för grovt rån till fängelse i lägst fyra och högst tio år. Vid bedömning av om brottet är grovt skall särskilt beaktas om våldet varit livsfarligt eller om gärningsmannen tillfogat svår kroppsskada eller allvarlig sjukdom eller om han eljest visat synnerlig råhet eller på ett hänsynslöst sätt utnyttjat den rånades skyddslösa ställning.

I motion 1999/2000:Ju716 (m) yrkas att rån med vapen eller vapenliknande föremål alltid skall bedömas som grovt. I motionen framhålls vidare att behandlingen av offer för rån måste bli bättre. Att påföljden för personrån bör skärpas yrkas i motion 1999/2000:Ju903 (kd).

Utskottet har tidigare vid flera tillfällen tagit ställning till liknande motionsyrkanden. Senast skedde det i betänkandet 1996/97:JuU7 s. 3 f. För en utförlig redovisning av rättspraxis på området hänvisas dit.

Våren 1994 konstaterade utskottet (bet. 1993/94:JuU19 s. 37) att brott som förövas med vapen ofta bedömdes som grova av domstolarna. Så var fallet exempelvis när det gällde våldtäkt, stöld och rån. Det ankom emellertid, anförde utskottet, på domstolarna att vid bedömandet av ett brotts svårhetsgrad göra en sammanvägning av *samtliga* omständigheter i målet av vilka frågan om vapen kommit till användning var en betydelsefull omständighet. Utskottet fann inte skäl att föreslå att den angivna ordningen skulle frångås och avstyrkte den då aktuella motionen.

Den uppfattningen vidhöll utskottet våren 1995 när två motioner liknande den nu aktuella behandlades. Samma synsätt borde vidare enligt utskottet anläggas på bedömningen när vapenattrapper kommit till användning. Beträffande rånbroten tillade utskottet att redan rån av normalgraden var ett allvarligt brott som i allmänhet medförde ett långvarigt fängelsestraff. När

det särskilt gällde rekvisiten för grovt rån konstaterade utskottet att dessa gav utrymme för att beakta sådana omständigheter som gärningens farlighet och hänsynslöshet samt de effekter i form av skada, psykiska besvär och annat obehag som gärningen medförde för den enskilde. Utskottet kunde inte se att det härutöver behövdes en reglering som tog sikte på vilken typ av redskap som kommit till användning vid gärningens genomförande.

När utskottet vid riksmötet 1997/98 senast behandlade frågan om hur brott som utförs med vapen skall bedömas vidhöll utskottet sin tidigare uttalade uppfattning och avstyrkte motionen (bet. 1997/98:JuU9 s. 9).

Härutöver bör nämnas att Brottsofferutredningen i sitt betänkande *Brottsoffer Vad har gjorts? Vad bör göras?* (SOU 1998:40) har föreslagit ett flertal åtgärder i fråga om hjälp och stöd för brottsoffer som utsatts för våld. Betänkandet har remissbehandlats och en proposition på grundval av betänkandet kan förväntas under våren 2000.

Utskottet ser ingen anledning att nu frånga sina tidigare ställningstaganden i fråga om rån med användande av vapen eller vapenattrapper. Straffskalan för rån och grovt rån återspeglar enligt utskottets uppfattning väl hur allvarligt lagstiftaren ser på denna typ av brottslighet. I praxis medför rån brott också i allmänhet långvariga fängelsestraff. Beträffande behandlingen av rånoffer anser utskottet att den aviserade propositionen på grundval av Brottsofferutredningens betänkande bör avvaktas. Utskottet avstyrker med det anförda såväl motion 1999/2000:Ju716 som motion 1999/2000:Ju903 i nu aktuell del.

Olaga diskriminering

I motion 1999/2000:Sf640 (mp) begärs att en utredning skall tillsättas för att se över frågan om 16 kap. 9 § BrB bör upphävas och ersättas av civilrättslig lagstiftning. Motionären menar att en civilrättslig reglering skulle leda till att flera skadestånd utdömdes och vara mera effektiv än den nuvarande ordningen.

Straff för olaga diskriminering infördes i svensk rätt genom lagstiftning år 1970. Lagbestämmelsen, som då hade beteckningen 16 kap. 8 a § BrB, tillkom med anledning av Sveriges tillträde till Förenta nationernas den 21 december 1965 dagtecknade konvention om avskaffande av alla former av rasdiskriminering (K M prop. nr 87 år 1970). Paragrafen, som alltså numera betecknas 16 kap. 9 § BrB, har successivt utbyggt och har ett vidare tillämpningsområde än som följer av konventionen.

I 16 kap. 9 § första stycket BrB föreskrivs att en näringsidkare som i sin verksamhet diskriminerar någon på grund av hans ras, hudfärg, nationella eller etniska ursprung eller trosbekännelse genom att inte gå honom till handa på de villkor som näringsidkaren i sin verksamhet tillämpar i förhållande till andra skall dömas för olaga diskriminering till böter eller fängelse i högst ett år.

Enligt paragrafens andra stycke tillämpas den nämnda bestämmelsen också på den som är anställd i näringsverksamhet eller annars handlar på en näringsidkares vägnar samt på den som är anställd i allmän tjänst eller innehar allmänt uppdrag.

Vidare gäller, enligt paragrafens tredje stycke, att ansvar för olaga diskriminering också drabbar anordnare av allmän sammankomst eller offentlig tillställning och medhjälpare till sådan anordnare, om han diskriminerar någon på grund av hans ras, hudfärg, nationella eller etniska ursprung eller trosbekännelse genom att vägra honom tillträde till sammankomsten eller tillställningen på de villkor som gäller för andra.

Slutligen gäller, enligt paragrafens fjärde stycke, att om någon som avses i paragrafens första–tredje stycke på där angivet sätt diskriminerar annan på grund av att denne har homosexuell läggning, inträder likaledes ansvar för olaga diskriminering.

För straffbarhet fordras att *det avgörande motivet* för gärningen varit någons ras, hudfärg, nationella eller etniska ursprung, trosbekännelse eller homosexuella läggning.

Enligt 1 kap. 3 § skadeståndslagen (1972:207) tillämpas skadeståndslagens bestämmelser om skyldighet att ersätta personskada också i fråga om lidande som någon tillfogar annan genom bl.a. olaga diskriminering. Bestämmelsen ger alltså rätt till ersättning för den icke-ekonomiska skada som lidandet innebär.

Skada som någon tillfogas på grund av olaga diskriminering kan också vara s.k. ren förmögenhetsskada, dvs. ekonomisk skada som uppkommer utan att någon lider person- eller sakskada. Utanför avtalsförhållanden är ren förmögenhetsskada i princip ersättningsgill endast om det särskilt anges i lag. Den som vållar ren förmögenhetsskada genom brott är dock alltid ersättningskyldig enligt 2 kap. 4 § skadeståndslagen.

Att de förfaringssätt som beskrivs i 16 kap. 9 § BrB är kriminaliserade innebär alltså inget hinder mot att skadeståndstalan förs. Kriminaliseringen är tvärtom en förutsättning för rätt till sådan ersättning som avses i 1 kap. 3 § skadeståndslagen. Den är dessutom, med hänsyn till svensk rätts reglering av ansvaret för ren förmögenhetsskada i utomobligatoriska förhållanden, ofta en förutsättning även för rätt till ersättning för sådan skada.

I fråga om beviskravet för skadeståndstalan gäller civilprocessuella regler, även om skadeståndsanspråket grundas på brott.

Regeringen beslöt den 17 juni 1999 att tillkalla en särskild utredare med uppgift att göra en översyn av bestämmelsen om olaga diskriminering (dir. 1999:49). I uppdraget ingår också att göra en analys av rättsväsendets tillämpning av bestämmelsen. Utredaren skall ta ställning till om lagstiftningen om olaga diskriminering har en lämplig omfattning och utformning för att kunna utgöra ett effektivt medel mot diskriminering. I uppdraget ingår att överväga om ett förbud mot diskriminering kan upprätthållas mera effektivt om det sanktioneras på annat sätt än genom straff. Uppdraget skall redovisas senast den 30 april 2001.

Utskottet hade vid förra riksmötet att ta ställning till ett motionsyrkande av samma innebörd som det nu aktuella. Enligt utskottets mening fanns det inte skäl för riksdagen att föregripa den aviserade översynen. Utskottet ville dock redan då framhålla att en avkriminalisering av olaga diskriminering inte syntes ägnad att öka möjligheten att fordra skadestånd för sådana förfaranden. Utskottet avstyrkte då aktuella motionsyrkanden (bet. 1998/99:JuU22 s. 8).

Enligt utskottets uppfattning innebär det ovan redovisade utredningsuppdraget att önskemålet i motionen 1999/2000:Sf640 väsentligen är tillgodosett och motionen avstyrks i denna del.

Preskriptionsavbrott

I motion 1999/2000:Ju723 (m) begärs att preskriptionsavbrott skall inträda redan när en misstänkt delges förundersökningsprotokollet. Enligt motionärernas uppfattning innebär nuvarande regler inte bara en risk för åtalspreskription utan också för att brottsoffret går miste om brottsskadeersättning enligt brottsskadelagen (1978:413).

Vad först gäller frågan om åtalspreskription hade utskottet att ta ställning till ett motsvarande motionsyrkande vid riksmötet 1997/98 (1997/98:JuU1 s. 48). Utskottet anförde den gången följande.

Av 35 kap. 1 § BrB framgår att den tidsfrist efter vars utgång påföljd för brott i allmänhet inte kan ådömas, dvs. åtalspreskription inträder, endast kan avbrytas genom att den misstänkte häktas eller erhåller del av åtal för brottet. Frågan om på vilket sätt åtalspreskription skall kunna avbrytas övervägdes ingående under förarbetena till brottsbalken. Departementschefen anförde i denna fråga att det inte fanns tillräckliga skäl att låta delgivning av misstanke om brott vara preskriptionsavbrytande. En sådan ordning skulle i många fall leda till en betydande förlängning av preskriptionsfristerna och kunna leda till processuella komplikationer, t.ex. i frågan om huruvida delgiven misstanke avsett den sedermera åtalade gärningen. Det kunde visserligen inte förnekas att de möjligheter gällande ordning gav den misstänkte att själv förhindra preskriptionsavbrott kunde leda till föga tillfredsställande resultat. Enligt departementschefen kunde emellertid varje gränsdragning, hur den än skedde, i enskilda fall medföra mindre gynnsamma konsekvenser (NJA II 1962 s. 564 f).

Efter att ha erinrat om att en annan ordning finns i skattebrottslagen (1971:69) förklarade utskottet att det inte var berett att frångå den reglering i fråga om åtalspreskriptionen som kommit till uttryck i brottsbalken och avstyrkte det då förevarande motionsyrkandet.

När utskottet vid riksmötet 1998/99 hade att ställning till ett motsvarande motionsyrkande vidhöll utskottet denna inställning (bet. 1998/99:JuU22 s. 9 f).

Såvitt avser brottsskadeersättning antog riksdagen vid förra riksmötet en lag om ändringar i brottsskadelagen (prop. 1998/99:41, bet. 1998/99:JuU20, rskr. 1998/99:175, SFS 1999:253). Ändringarna i denna del innebär sammanfattningsvis att rätten till brottsskadeersättning kvarstår under en längre tidsperiod än tidigare. Om allmänt åtal har väckts, skall ansökan om brottsskadeersättning göras inom två år från det att dom eller slutligt beslut har vunnit laga kraft. Har allmänt åtal inte väckts men förundersökning inletts, skall ansökan göras inom två år från det att förundersökningen lagts ned eller avslutats. I övriga fall skall ansökan göras inom två år från det att brottet begicks. Om det finns synnerliga skäl, kan dock en ansökan prövas även om den kommit in för sent.

I enlighet med äldre rätt skall alltjämt gälla att ansökan prövas endast om brottet har anmälts till polis eller åklagare eller om sökanden visar giltig anledning till att någon sådan anmälan inte har gjorts.

Vidare innebär den nya lagen att en särskild bestämmelse om preskription av fordran på brottskadeersättning införs. Preskriptionstiden för brottet gäller som en yttersta tidsgräns för rätt till sådan ersättning oavsett vad som är föreskrivet om tid för att ansöka om brottskadeersättning. En fordran på brottskadeersättning skall preskriberas enligt samma regler som gäller för en fordran på skadestånd i anledning av brottet.

Särskilda regler om preskription av skadestånd på grund av brott finns i 3 § preskriptionslagen (1981:130). Dessa preskriptionsregler innebär bl.a. att en fordran på skadestånd i anledning av brott preskriberas tidigast tio år efter brottet men att tiden förlängs i vissa fall. Förlängning kan ske i de fall då tiden för åtalspreskription för brottet är tio år eller längre. Den nya lagregleringen innebär att också preskriptionstiden för anspråk på brottskadeersättning kan förlängas på motsvarande sätt.

Vid behandlingen vid riksmötet 1998/99 av ett motsvarande motionsyrkande som det nu aktuella anförde utskottet i fråga om risken för preskription av rätt till brottskadeersättning att de nya bestämmelserna i brottskadelagen måste anses tillräckliga för att rättsförluster för brottsoffer skulle undvikas. Motionsyrkandet avstyrktes (bet. 1998/99:JuU22 s. 11).

Utskottet står fast vid sina uttalanden vid förra riksmötet och avstyrker motion 1999/2000:Ju723 i denna del.

Elektronisk kontroll

I motion Ju503 (fp) begärs en utredning om att fängelsestraff upp till sex månader skall kunna verkställas genom intensivövervakning med elektronisk kontroll. I motionen förordas dessutom att sådan övervakning skall kunna beslutas av domstol som en självständig påföljd.

Enligt 1 § lagen (1994:451) om intensivövervakning med elektronisk kontroll är denna tillämplig vid verkställighet av dom på fängelse, om den dömden skall undergå fängelse i högst tre månader och det inte är fråga om fängelse som förenats med skyddstillsyn enligt 28 kap. 3 § BrB. I fall som avses i 1 § får, på ansökan av den dömden, beslutas att fängelsestraffet skall verkställas utanför anstalt. En ansökan får inte bifallas, om den dömden är häktad eller intagen i kriminalvårdsanstalt av någon annan anledning än för verkställighet av det straff som ansökan avser eller om särskilda skäl annars talar mot verkställighet utanför anstalt. Har den dömden tidigare undergått verkställighet utanför anstalt i form av intensivövervakning, får en ansökan bifallas endast om det därefter förflutit en period av minst tre år under vilken den dömden inte begått något brott som har föranlett strängare påföljd än böter. Verkställigheten sker i enlighet med lagens bestämmelser under ledning av den lokala kriminalvårdsmyndighet inom vars verksamhetsområde den dömden har sin bostad (2 §).

Verkställigheten utanför anstalt sker i form av intensivövervakning i förening med ett förbud för den dömden att vistas utanför bostaden annat än på

särskilt angivna tider och för bestämda ändamål. Efterlevnaden av förbudet skall kontrolleras med elektroniska hjälpmedel (3 §).

Kriminalvårdsstyrelsen prövar på skriftlig ansökan av den dömda frågan om denne skall få undergå verkställighet av dom på fängelse utanför anstalt. Styrelsen får föreskriva att frågan i stället skall prövas av en regionmyndighet. Har ett beslut fattats av en regionmyndighet, får det ändras av styrelsen. Den som beslutet angår får påkalla styrelsens prövning, om beslutet gått honom emot. Kriminalvårdsstyrelsens beslut får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol (9 §).

Intensivövervakning med elektronisk kontroll bedrevs ursprungligen som en försöksverksamhet. Lagen blev permanent den 1 januari 1999.

Vad gällde frågan om vilka strafftider som lämpligen borde komma i fråga vid intensivövervakning med elektronisk kontroll framhöll regeringen i propositionen 1997/98:96 Vissa reformer av påföljdssystemet bl.a. att reglerna om villkorlig frigivning gällde även för den som verkställde ett straff genom intensivövervakning. Eftersom den då gällande försöksverksamheten innebar att intensivövervakning stod öppen för den som dömts till högst tre månaders fängelse, underkastades dömda i praktiken intensivövervakning under högst två månader. Det stod klart att längre tider av intensivövervakning skulle innebära att de dömda utsattes för större påfrestningar och också föra med sig ett klientel som generellt kunde anses ha sämre förutsättningar att klara de krav som intensivövervakning ställde. Enligt regeringens mening kunde det därför befaras att längre tider av intensivövervakning medförde fler misslyckanden. För att intensivövervakningen skulle vara ett trovärdigt alternativ till anstaltsvistelser krävdes att ingripandenivån inte skilde sig från alternativets i någon betydande utsträckning. Detta torde emellertid bli svårt att uppnå vid längre strafftider bl.a. med hänsyn till att det kunde vara svårt att under mer än ett par månader upprätthålla de tämligen rigorösa regler som gällde för intensivövervakningen. Regeringen ansåg mot denna bakgrund att intensivövervakning inte borde användas vid längre strafftider än enligt den då pågående försöksverksamheten, dvs. tre månader (prop. s. 110 f).

Frågan om intensivövervakning bör vara en verkställighetsform eller en självständig påföljd berördes också i propositionen. Regeringen framhöll i propositionen att utgångspunkten var att intensivövervakning borde vara i princip lika ingripande som verkställighet i anstalt av ett kortare fängelsestraff, vilket talade för att intensivövervakning borde användas som en verkställighetsform och inte som en självständig påföljd.

Av betydelse i sammanhanget var också att införande av intensivövervakning med elektronisk kontroll som ett permanent inslag i straffsystemet motiverades av såväl humanitära som samhällsekonomiska skäl. Hur stor betydelse i dessa hänseenden intensivövervakningen kom att få berodde emellertid på möjligheterna att begränsa användning av intensivövervakning till sådana fall där alternativet verkligen var en anstaltsvistelse. Om intensivövervakning kom att användas även i andra fall, dvs. där påföljden annars hade blivit någon form av kriminalvård i frihet skulle de humanitära och samhällsekonomiska fördelarna av intensivövervakningen minska i motsvarande mån. Genom att införa intensivövervakning som en verkställighetsform för kortare fängelsestraff kunde sådana effekter minimeras. Intensivö-

vervakning med elektronisk kontroll borde därför komma till stånd endast i fall där en domstol först kommit fram till att påföljden skulle vara fängelse.

Vid bedömningen av om beslutanderätten borde ligga på domstol eller inom kriminalvården borde vidare beaktas vilken typ av beslut det här var fråga om. Liksom hittills var avsikten att reglerna om verkställighet av fängelsestraff genom intensivövervakning skulle innehålla standardiserade kriterier som endast gav det beslutande organet ett begränsat utrymme för skönsmässiga bedömningar. En huvudregel borde sålunda vara att de dömda som önskade avtjäna kortare fängelsestraff genom intensivövervakning med elektronisk kontroll också skulle få göra det. Det blev därför inte fråga om sådana kvalificerade bedömningar som domstolar var särskilt lämpade för. I många fall kunde inte heller det nödvändiga underlaget för de bedömningar som trots allt måste göras föreligga vid den tidpunkt då domstolen avgjorde målet. Om inte grundkriterierna för intensivövervakningen gjordes om, vilket regeringen inte fann motiverat, framstod domstolens medverkan inte som ändamålsenlig (prop. s. 111 f).

Vid riksmötet 1998/99 hade utskottet att ta ställning till ett motionsyrkande om att låta intensivövervakning med elektronisk kontroll utgöra en självständig påföljd. Utskottet instämde då i regeringens ovan redovisade överväganden och avstyrkte motionen (bet. 1998/99:JuU22 s. 13 f).

Utskottet instämmer alltjämt i regeringens överväganden såväl när det gäller frågan om vid vilka strafftider intensivövervakning skall kunna förekomma som när det gäller frågan om sådan övervakning bör vara en självständig påföljd. Motion 1999/2000:Ju503 avstyrks.

Vissa påföljdsfrågor

Livstidsstraffet

I motionen 1999/2000:Ju901 (m) begärs ett tillkännagivande av innebörd att livstidsstraffet skall behållas. En utredning om huruvida livstidsstraffet bör ersättas av eller kompletteras med ett tidsbestämt straff efterfrågas i motionerna 1999/2000:Ju905 (c) och 1999/2000:Ju907 (kd).

Fängelse på livstid stadgas för närvarande, förutom för vissa av brotten i 22 kap. BrB om landsförräderi m.m., för ett fåtal brott, bl.a. för mord, grov mordbrand, grov allmänfarlig ödeläggelse, grovt spioneri och folkmord.

Regeringen kan av nåd tidsbestämma ett livstidsstraff. Under åren 1988–1998 tidsbestämdes 16 livstidsstraff. Tidsbestämningen beslutades efter det att i genomsnitt mellan nio och tio år avtjänats och fängelsestraffen tidsbestämdes till i genomsnitt mellan 17 och 18 år. Under senare år har emellertid en tendens mot senare tidsbestämning och längre strafftid inträtt. År 1999 fick fem personer sina livstidsstraff tidsbestämda. Av dessa frigavs en omedelbart på grund av hälsoskäl. Av de återstående fyra fick en sitt straff omvandlat till fängelse 25 år, två fick straffet omvandlat till fängelse 19 år och en fick straffet omvandlat till fängelse 18 år. Vid tidsbestämningen hade de i nämnd ordning avtjänat 16 år och 2 månader, 11 år och 3 månader, 10 år och 8 månader respektive 9 år och 10 månader. I sammanhanget bör även näm-

nas att reglerna om villkorlig frigivning tillämpas i vanlig ordning efter det att straffet tidsbestämts.

Utskottet har tidigare behandlat liknande motionsyrkanden (se senast bet. 1998/99:JuU22 s. 19 f). Utskottet vidhöll då sin tidigare inställning att det fanns ett behov av att kunna döma till fängelse på livstid vid särskilt grova brott.

Utskottet anser alltjämt att det finns behov av att kunna döma till fängelse på livstid vid särskilt grova brott. Det finns således ingen anledning för riksdagen att vidta någon åtgärd med anledning av motion 1999/2000:Ju901 i denna del eller att föreslå ett sådant utredningsarbete som efterfrågas i motionerna 1999/2000:Ju905 och 1999/2000:Ju907. Utskottet avstyrker de här behandlade motionsyrkandena.

Påföljd vid flera brott

I motionerna 1999/2000:Ju706 och 1999/2000:Ju715, båda (m), förespråkas ett avskaffande av vad som kallats mängdrabatten vid flera brott.

Reglerna om hur fängelse får användas som straff för flera brott finns i 26 kap. 2 § BrB. Av dem följer att fängelse får användas som gemensamt straff om fängelse kan följa på något av brotten. Fängelse på viss tid får inte överstiga de högsta straffen sammanlagda med varandra. Det får inte heller överstiga det svåraste straffet med mer än ett år om det svåraste straffet är kortare än fängelse i fyra år. Om det svåraste straffet är fängelse i fyra år men inte uppgår till fängelse i åtta år får det svåraste straffet överskridas med två år. Om slutligen det svåraste straffet är fängelse i åtta år eller längre får det svåraste straffet överskridas med fyra år.

Det anförda innebär t.ex. att straffet för två eller flera fall av misshandel och/eller stöld maximalt är fängelse i tre år. Om däremot flera fall av t.ex. grov stöld föreligger till bedömning är det maximala straffet fängelse i åtta år.

Här bör även nämnas att det enligt 29 kap. 1 § BrB är den samlade brottslighetens straffvärde som skall ligga till grund för domstolens bedömning beträffande straffmätningen.

Utskottet behandlade vid riksmötet 1997/98 ett motsvarande motionsyrkande (1997/98:JuU9 s. 26 f). Utskottet konstaterade att straffmaximum i en avsevärd utsträckning fick överskridas när någon skulle dömas för flera brott. Härtill kom att det alltid var det samlade straffvärdet av de brott som förelåg till bedömning som skulle läggas till grund för domstolens ställningstagande i påföljdsfrågan. Utskottet ansåg mot denna bakgrund att de nuvarande reglerna erbjöd goda möjligheter att nyansera påföljdsbedömningen för det fall att den tilltalade samtidigt skulle dömas för flera brott. Utskottet avstyrkte den då aktuella motionen.

Vid riksmötet 1998/99 vidhöll utskottet samma inställning och avstyrkte en då föreliggande motion av samma innebörd som de nu aktuella (bet.1998/99:JuU22 s. 20).

Utskottet vidhåller alltjämt denna inställning och avstyrker motionerna 1999/2000:Ju706 och 1999/2000:Ju715.

I motionerna 1999/2000:Ju901 och 1999/2000:Ju908 (båda m) begärs en lagändring så att livstids fängelse införs för grovt narkotikabrottslighet.

Påföljden för grovt narkotikabrott är fängelse i lägst två och högst tio år. När fråga är om flera brott får enligt 26 kap. 2 § BrB fängelse sättas över det svåraste av det högsta straff som kan följa på brotten. Detta innebär, när det gäller grovt narkotikabrott, att påföljden som högst kan bestämmas till fängelse i 14 år. Vid återfall kan härutöver den särskilda straffskärpningsregeln i 26 kap. 3 § BrB användas. Det maximala straffet blir då fängelse i 18 år.

Enligt vad utskottet inhämtat studerar Narkotikakommissionen (dir. 1998:18) frågan om livstids fängelse som påföljd för grovt narkotikabrottslighet.

Utskottet har tidigare behandlat motionsyrkanden liknande det nu aktuella. I betänkandet 1997/98:JuU9 hänvisade utskottet till tidigare uttalanden vari bl.a. konstaterats att de straff som mäts ut för grovt narkotikabrott regelmässigt är långa och att något behov av ytterligare straffskärpning inte förelåg. Utskottet vidhöll sin tidigare intagna ståndpunkt och avstyrkte motionsyrkandena (s.19).

Vid riksmötet 1998/99 hade utskottet åter att ta ställning till motionsyrkanden liknande de nu ifrågavarande. Utskottet uttalade då att det alltjämt stod fast vid sin uppfattning att någon ytterligare skärpning av straffen för narkotikabrott inte var erforderlig. Utskottet avstyrkte de då förevarande yrkandena (bet. 1998/99:JuU22 s. 18).

Utskottet vidhåller sina uttalanden från förra riksmötet och avstyrker motionerna 1999/2000:Ju901 och 1999/2000:Ju908 i aktuella delar.

Varusmuggling

Ansvar för varusmuggling

I motion 1999/2000:Ju726 (s) begärs en ordning med skärpta straff för smuggling som innebär att strikt ansvar för varusmuggling införs för ägare och förare av fordon, i vilka smuggelgods anträffas. Fordon, som fraktar smuggelgods, bör enligt motionärernas uppfattning förverkas.

Ansvar för överträdelse av straffbuden i lagen (1960:418) om straff för varusmuggling (varusmugglingslagen) förutsätter att gärningsmannen handlat med uppsåt eller, i vissa särskilt angivna fall, av grov oaktsamhet. Gärningsmannen skall alltså ha förfarit på ett sätt som uppfyller de i den tillämpliga paragrafen uppställda objektiva förutsättningarna för straffansvar, och förfarandet skall ha skett med den grad av subjektiv insikt som krävs enligt det enskilda straffbudet. En person som är ägare till eller förare av ett fordon, i vilket smuggelgods anträffas, kan alltså inte straffas enbart i sin egenskap av ägare eller förare.

En bestämmelse som i viss mån anknyter till motionärernas önskemål finns i 7 § varusmuggningslagen. Enligt den paragrafen gäller att om gods påträffas undandolt i fartyg, luftfartyg eller tåg, på plats som inte är upplåten till medföljande resandes personliga begagnande, och framgår av omständigheterna, att varusmuggling, som inte är ringa, är tillämnad eller har ägt rum, döms befälhavaren för bristande tillsyn över transportmedel till böter, om

han inte gjort sig skyldig till något annat brott enligt varusmuggningslagen. Har han gjort vad som på honom skäligen ankommit för att förhindra varusmuggling, undgår han dock ansvar. Motsvarande regel gäller när tillsynen delegerats till annan person med befälsgrad.

När det gäller förverkande finns bestämmelser i bl.a. varusmuggningslagens 9 och 10 §§. Enligt 9 § skall gods som har varit föremål för varusmuggling eller försök därtill förklaras förverkat jämte kärl eller emballage, vari godset förvaras. Finns egendomen inte i behåll, skall värdet av den förverkas. Om ett förverkande är uppenbart obilligt, får det helt eller delvis efterges. Har egendomen, eller särskild rätt till den, förvärvats av någon som var i god tro, skall förverkande inte ske.

Enligt varusmuggningslagen saknar det egentlig betydelse för förverkande-frågan om brottet har begåtts av ägaren till egendomen eller av någon annan.

Enligt 10 § får hjälpmedel, som har använts vid bl.a. varusmuggling eller försök till sådant brott, förklaras helt eller delvis förverkade, om det är påkallat till förebyggande av sådan brottslighet eller det annars finns särskilda skäl, allt under förutsättning att ägaren eller någon i dennes ställe uppsåtligen har förövat gärningen eller medverkat till denna och ett förverkande inte skulle vara uppenbart obilligt. Finns egendomen inte i behåll, får i stället värdet av den förverkas. Förverkande får dock inte ske hos den som i god tro har förvärvat egendomen eller rätt till den. Rätten kan i stället för att besluta om förverkande föreskriva åtgärd till förebyggande av missbruk.

Med hjälpmedel i 10 § avses i första hand transportmedel som använts vid brottet samt väskor, lådor och annat som smuggelgodset har förvarats i. Föremålen behöver inte vara speciellt konstruerade för smuggling, utan det är tillräckligt att de har kommit till användning i samband med brottet.

De nu redovisade bestämmelserna är fakultativa. I förarbetena framhöll emellertid departementschefen – under hänvisning till förverkandereglerernas förmodade starkt brottsförebyggande effekt – att smuggelgods som regel borde förverkas, så snart det inte framstod som uppenbart obilligt (oskäligt). Smugglade alkohol- och tobaksvaror liksom varor som var förenade med säkerhetsrisker borde förverkas undantagslöst. I fråga om hjälpmedel framhöll departementschefen att förverkande borde ske först och främst när det var påkallat för att förebygga fortsatta brott men också som regel vid mycket grov brottslighet (K M prop. nr 115 1960 s. 74 f).

Inom Finansdepartementet har en översyn gjorts av varusmuggningslagen. Resultatet av översynen har presenterats i departementspromemorian Ny smuggningslag, m.m. (Ds 1998:53). I promemorian föreslås bl.a. att varusmuggningslagen skall upphävas och ersättas av en ny lag om straff för smuggling.

Vad gäller förslagen i promemorian kan nämnas ett avskaffande av regeln i nuvarande 7 § varusmuggningslagen om ansvar för befälhavare, eftersom det i praktiken visat sig närmast omöjligt att bevisa att en befälhavare eftersatt sin tillsynsskyldighet.

I promemorian föreslås också bestämmelser om förverkande. Dessa skiljer sig från gällande regler bl.a. genom att de ger möjlighet till förverkande även vid brott som begås av oaktsamhet, som inte är grov.

Promemorian har remissbehandlats och bereds nu i Regeringskansliet. En proposition på grundval av förslagen i promemorian är planerad till våren år 2000.

Utskottet behandlade vid förra riksmötet ett motionsyrkande av motsvarande innebörd som det nu aktuella. Utskottet framhöll den gången att i svensk rätt ansvar för brott – med undantag för det formella ensamansvaret för bl.a. ansvariga utgivare i tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen – förutsatte att gärningsmannen handlat uppsåtligen eller, när det särskilt anges, av oaktsamhet. En bärande tanke bakom kravet på att gärningsmannen skulle ha handlat uppsåtligen eller av oaktsamhet kunde sägas vara att endast den som haft möjlighet att rätta sig efter lagen, men inte gjort det, skulle kunna straffas. Ett strikt ansvar för varusmuggling av det slag som förordades i motionen var, enligt utskottets mening, oförenligt med grundläggande straffrättsliga principer. När det gällde förverkande av fordon som fraktat smuggelgods gav, betonade utskottet, gällande lag vidsträckta möjligheter och dessa kunde komma att utökas. Utskottet ville här särskilt understryka att förverkande av transportmedel kunde ske inte bara när smuggelbrottet förövats av transportmedlets ägare utan också när det förövats av någon som var i ägarens ställe. Med det anförda avstyrkte utskottet den då ifrågavarande motionen (bet. 1998/99:JuU22 s. 6).

Utskottet står fast vid sina uttalanden vid 1998/99 års riksmöte och avstyrker motion 1999/2000:Ju726.

Ringa varusmuggling

I motion 1999/2000:Ju724 (mp) efterfrågas en översyn av straffsatserna för ringa varusmuggling och överträdelse av den s.k. privatinförsellagen. Motionärerna menar att samhället måste se allvarligt på illegal införsel av alkohol och tobak även när denna sker i liten skala.

I 1 § första stycket varusmuggningslagen stadgas att den som, utan att ge det till känna hos vederbörlig myndighet, till riket inför eller från riket utför gods, för vilket tull, annan skatt eller avgift skall erläggas till statsverket eller som enligt stadgande i lag eller författning inte får införas eller utföras, döms, om gärningen sker uppsåtligen, för varusmuggling till böter eller fängelse i högst två år. Är varusmuggling som avses i det nämnda lagrummet med hänsyn till godsets värde och övriga omständigheter vid brottet att anse som ringa, döms, enligt 2 § samma lag, till penningböter. Strängare straffsatter gäller om gärningen avsett narkotika.

Av 2 § varusmuggningslagen jämförd med 25 kap. 3 § BrB följer att det högsta straffet för ringa varusmuggling, som ej avser narkotika, är penningböter 2000 kr.

I lagen (1994:1565) om beskattning av viss privatinförsel (privatinförsellagen) finns bestämmelser om uttagande av skatt och skattefrihet vid privat införsel till Sverige av alkoholdrycker och tobaksvaror från andra medlemsstater i Europeiska unionen. Enligt 9 § samma lag döms den som uppsåtligen eller av oaktsamhet lämnar uppgift som befinns oriktig eller underlåter att deklarerat skattepliktig införsel enligt denna lag till böter. I ringa fall skall inte dömas till ansvar. Varusmuggningslagen – med undantag för dess be-

stämmer om förundersökning och de s.k. tullåklagarnas åtalsrätt – och skattebrottslagen (1971:69) skall inte tillämpas på införsel som avses i privatinförsellagen.

Privatinförsellagen upptar vidare i 7 § bestämmelser om administrativ avgift som skall påföras den som försummar sin deklarationsskyldighet enligt lagen. Avgiften motsvarar 50 % av skatten på varan.

Privatinförsellagen innebär således att två ekonomiska sanktioner, den ena i form av administrativa avgifter, och den andra i form av böter skall åläggas vid sidan av varandra.

I Riksåklagarens föreskrifter om ordningsbot för vissa brott (SFS 1999:178) föreskrivs att ordningsbot skall utgå för vissa brott med belopp som anges i bilagd förteckning till beslutet. I bilaga 18 till beslutet anges bl.a. ordningsbotsbelopp för ringa varusmuggling och försök därtill i fråga om införsel av alkohol eller tobak från stat som inte är medlem i EU.

Högsta domstolen ansåg i rättsfallet NJA 1997 s. 808 att motsvarande äldre föreskrifter kunde tjäna till ledning även vid bestämmande av böter för överträdelse av privatinförsellagen.

I departementspromemorian Ny smugglingslag föreslås att 9 § privatinförsellagen skall ändras så att straffbarhet förutsätter att gärningsmannen handlat antingen uppsåtligt eller av grov oaktsamhet. Ansvarsfriheten för ringa fall har tagits bort. Överträdelse skall kunna rendera böter eller fängelse i högst ett år. Skärpningen av straffskalan är motiverad av att även mycket stora kvantiteter alkoholdrycker och tobaksvaror kan vara att hänföra till privatinförsel. Å andra sidan skall en särskild åtalsprövningsregel leda till att icke straffvärda fall enbart drabbas av avgiftssanktionen i 7 § (s. 537).

Straffet för ringa smugglingsbrott föreslås i promemorian bli detsamma som i dag gäller för ringa varusmuggling.

Utskottet kan inte finna annat än att de påföljder som kan inträda vid ringa varusmuggling av alkohol eller tobak på ett rimligt sätt återspeglar gärningarnas straffvärde. Vad gäller ansvarsbestämmelsen i privatinförsellagen är dess utformning föremål för beredning i Regeringskansliet. Utskottet anser inte att det nu finns skäl för några åtgärder av riksdagen i frågan. Utskottet avstyrker motion 1999/2000:Ju724 i denna del.

Trafikbrott

Rattfylleri

Flera motioner avser rattfylleribrottet. I motion 1999/2000:Ju741 (s) begärs att ett rattfylleribrott alltid skall anses som grovt, om det finns passagerare under 18 år i fordonet, samt att minimistraffet för grovt rattfylleri bör höjas. En s.k. nollgräns för alkohol vid rattfylleri efterfrågas i motion 1999/2000:T209 (fp).

Enligt 4 § första stycket trafikbrottslagen (1951:649) skall den dömas för rattfylleri som för ett motordrivet fordon eller en spårvagn efter att ha förtärt alkoholhaltiga drycker i så stor mängd att alkoholkoncentrationen under eller efter färden uppgick till minst 0,2 ‰ i hans blod eller 0,10 milligram per liter i hans utandningsluft.

För rattfylleri döms också, enligt paragrafens andra stycke, den som för ett motordrivet fordon eller en spårvagn efter att ha intagit narkotika som avses i 8 § narkotikastrafflagen (1968:64) i så stor mängd att det under eller efter färden finns något narkotiskt ämne kvar i blodet. Detta gäller dock inte om narkotikan intagits i enlighet med läkares eller annan behörig receptutfärdarens ordination.

Av tredje stycket i samma paragraf framgår att även den som vid förandet av ett motordrivet fordon eller en spårvagn är så påverkad av alkoholhaltiga drycker att det kan antas att han eller hon inte på betryggande sätt kan föra fordonet skall dömas för rattfylleri. Detsamma gäller om föraren är lika påverkad av något annat medel (s.k. kliniskt rattfylleri).

Straffet för rattfylleri är böter eller fängelse i högst sex månader.

Är brottet grovt, skall föraren enligt 4 a § trafikbrottslagen dömas för grovt rattfylleri till fängelse i högst två år. Vid bedömning av om brottet är grovt skall särskilt beaktas om föraren har haft en alkoholkoncentration som uppgått till minst 1,0 % i blodet eller 0,50 milligram per liter i utandningsluften, om föraren annars har varit avsevärt påverkad av alkohol eller något annat medel eller om framförandet av fordonet har inneburit en påtaglig fara för trafiksäkerheten.

Frågan om ett rattfylleribrott skall bedömas som grovt skall enligt gällande rätt avgöras med beaktande av samtliga omständigheter vid brottet. I 4 a § trafikbrottslagen anges emellertid, som framgått ovan, vissa omständigheter som särskilt skall beaktas vid bedömningen av om brottet är grovt.

Frågan huruvida medföljande passagerares ålder bör tillmätas självständig betydelse för kvalificerandet av ett rattfylleribrott synes inte ha uppmärksamats under förarbetena till lagstiftningen. Av motiven till 1990 års ändringar av rattfyllerilagstiftningen framgår dock att det förhållandet att föraruppgiften varit särskilt ansvarsfull eller krävande kan ha betydelse vid bedömningen av om ett rattfylleribrott skall anses grovt. Som exempel angavs bl.a. att det rört sig om ett fordon med många passagerare (prop. 1989/90:2 s. 50).

Straffskalan för grovt rattfylleri erhöll sin nuvarande utformning genom lagstiftning år 1993 (prop. 1993/94:44, bet. 1993/94:JuU11, rskr. 78). Straffmaximum höjdes då från fängelse ett år till fängelse två år.

Något lägsta fängelsestraff för grovt rattfylleri är inte stadgat. Enligt 26 kap. 1 § BrB får fängelse på viss tid ej understiga fjorton dagar. I samband med 1993 års lagstiftning uttalades att höjningen av straffmaximum för grovt rattfylleri inte var avsedd att ändra principen för utmätande av korta fängelsestraff. Det innebar att fängelsestraff understigande en månad endast borde förekomma i undantagsfall (prop. 1993/94:44 s. 29).

Påföljden för grovt rattfylleri bestäms normalt till fängelse en månad.

Utskottet anser att det inte finns skäl att frångå gällande rätts ståndpunkt att frågan om ett rattfylleribrott skall bedömas som grovt skall bedömas med hänsyn till samtliga omständigheter vid brottet. Att ange medpassagerares ålder som en faktor av självständig betydelse vid kvalificerandet av brottet förefaller utskottet vara mindre välbetänkt. Utskottet anser vidare att straffskalan för grovt rattfylleri erhöll en väl avvägd utformning genom 1993 års lagstiftning. Med det anförda avstyrker utskottet motion 1999/2000:Ju741.

Frågan om promillegränsen för alkohol vid rattfylleri övervägdes i samband med 1990 års ändringar i rattfyllerilagstiftningen.

I samband med att utskottet förordade en sänkning av den då gällande lägsta promillegränsen från 0,5 ‰ till 0,2 ‰ uttalade utskottet följande med anledning av motionsyrkanden om bl.a. nollgräns.

En utgångspunkt var att alkohol och trafik inte hörde ihop. Också lagstiftningen borde – inom ramen för rättssäkerhetens krav – förmedla detta pedagogiska budskap. Även om det fanns skäl att sänka den dåvarande gränsen, borde detta ske med den återhållsamhet som grundläggande straffrättsliga principer påbjöd. Utskottet underströk att strafflagstiftning i princip är ett medel som skall användas endast mot gärningar som är klart skadliga eller farliga för enskilda eller för samhället, och för att utvidga det straffbara området skall det krävas mycket starka skäl. Redan den av utskottet förordade sänkningen innebar en kraftig utvidgning av det straffbara området, och en ytterligare utvidgning, som förordades i några av motionerna, skulle medföra att det kriminaliserade området utvidgades i en omfattning som inte var motiverad från trafiksäkerhetssynpunkt. En ytterligare utvidgning skulle också möta kraftiga erinringar med hänsyn till vikten av att rationellt utnyttja rättsväsendets knappa resurser. I förlängningen låg här också en kriminalpolitiskt sett allvarlig fara för upprätthållandet av den allmänna laglydnaden. Utskottet avstyrkte införande av en absolut nollgräns vid bilkörning (1989/90:JuU2 s. 18 f).

Utskottet har senast vid riksmötet 1998/99 haft att ta ställning till ett motionsyrkande om nollgräns för alkohol vid rattfylleri. Utskottet hänvisade då till sina uttalanden i 1990 års lagstiftningsärende och avstyrkte motionen (bet. 1998/99:JuU15 s. 8).

Utskottet vidhåller sina tidigare uttalanden i frågan och avstyrker motion 1999/2000:T209 i denna del.

Olovlig körning

I motion Ju728 (s) yrkas att straffmaximum för olovlig körning skall höjas till fängelse ett år. Motionären framhåller att en sådan lagändring skulle göra det möjligt att häkta den som gör sig skyldig till upprepade fall av olovlig körning.

Enligt 3 § första stycket trafikbrottslagen gäller att om någon uppsåtligen för körkortspliktigt fordon utan att vara berättigad att föra sådant fordon, skall han dömas för olovlig körning till böter. Har han tidigare innehaft körkort som blivit återkallat eller har brottet skett vanemässigt eller är det eljest att anse som grovt, får dömas till fängelse i högst sex månader.

Häktning förutsätter – med visst undantag som här saknar intresse – att för brottet är föreskrivet fängelse ett år eller däröver (24 kap. 1 och 2 §§ RB).

Vid upprepade fall av grov olovlig körning bestäms påföljden i praxis till fängelse.

Enligt vad utskottet erfarit avser regeringen att tillkalla en särskild utredare med uppgift att utifrån grundläggande krav på rättssäkerhet göra en bred översyn av materiella frågor som rör det allmännas reaktioner mot trafikbrott och andra felbeteenden i vägtrafiken.

Utskottet finner inte nu skäl att förorda en ändring av straffskalan för olovlig körning. Utskottet utgår emellertid från att problem som visat sig vid paragrafens tillämpning uppmärksammas i det kommande arbetet med reformeringen av trafiklagstiftningen. Motion 1999/2000:Ju728 i denna del avstyrks.

Övrigt

Olovlig värvning

I motion 1999/2000:Ju746 (s, m, kd, c, v, fp, mp) begärs en översyn av bestämmelserna om olovlig värvning. Motionärerna hävdar att bl.a. ungdomar i Sverige med flyktningbakgrund värvas till krigstjänst i andra länder.

Om någon utan regeringens tillstånd här i riket värvar folk till främmande krigstjänst eller därmed jämförlig tjänst eller förmår folk att olovligen bege sig ur riket för att ta sådan tjänst, skall han enligt 19 kap. 12 § BrB dömas för olovlig värvning till böter eller fängelse i högst sex månader eller, om riket var i krig, till fängelse i högst två år.

Det första ledet i den förevarande paragrafen hade förebild i 8 kap. 25 § i 1864 års strafflag, vari stadgades straff för den som utan Konungens tillstånd värvade folk i riket till främmande krigstjänst. Syftet med bestämmelsen torde ha varit att säkra tillgången på krigsdugligt manskap inom riket.

Sverige ratificerade den 20 november 1909 den vid andra fredskonferensen i Haag den 18 oktober 1907 avslutade konventionen angående neutrala makters och personers rättigheter och förpliktelser under lantkrig. Enligt konventionen får stridande styrkor inte uppsättas och värvningsbyråer ej öppnas på en neutral makts landområde till förmån för de krigförande. Neutral makt bär emellertid inte något ansvar för att enstaka personer överskrider gränsen för att ställa sig i endera krigförande partens tjänst.

Motivet för bestämmelsen mot olovlig värvning kan alltså i första hand sägas vara att undvika utrikespolitiska förvecklingar. Haagkonventionen medför också en folkrättslig skyldighet för Sverige att i viss omfattning förbjuda värvningsverksamhet.

Av motiven till bestämmelsen framgår till en början att med värvning här i riket förstås att värvningsavtal ingåtts här. Eftersom lagen talar om värvning av "folk", torde värvning av någon enstaka individ inte vara straffbart. Krigstjänst förutsätter inte krig mellan stater i egentlig mening. Även tjänst i en upprorsarmé eller eljest i inbördeskrig omfattas av paragrafens bestämmelser. Har värvningsavtal inte ingåtts här i riket förutsätter straffbarhet att de frivilliga olovligen lämnat riket. I motiven framhölls att detta gjorde det möjligt att i ett kritiskt läge genom utreseförbud, vilket kunde meddelas i administrativ ordning, hindra en värvningsrörelse som skedde i den formen att vederbörande först förmåddes att lämna riket, varefter värvningskontrakt ingicks utom riket. En agent borde tydligen ansetts ha förmått de frivilliga att lämna riket, även om han inte behövt direkt truga eller tubba dem att gå i främmande tjänst (NJA II 1948 s. 279 f).

Motivuttalandena om utreseförbud gjordes när 1809 års regeringsform ännu var i kraft. Numera stadgas i 2 kap. 8 § RF att varje medborgare är

tillförsäkrad frihet att lämna riket. Av 2 kap. 12 § RF framgår att bl.a. denna frihet får begränsas genom lag. En sådan begränsning får dock endast göras för att tillgodose ett ändamål som är godtagbart i ett demokratiskt samhälle och får inte göras enbart på grund av politisk, religiös, kulturell eller annan åskådning. Den får aldrig gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till det ändamål som föranlett begränsningen och ej sträcka sig så långt att den utgör ett hot mot den fria åsiktsbildningen såsom en av folkstyrelsens grundvalar. Särskilda regler gäller för riksdagens beslutsfattande beträffande lagstiftning av nu ifrågavarande slag.

Det finns inte någon refererad rättspraxis rörande bestämmelsen om straff för olovlig värvning.

Här bör vidare understrykas att 19 kap. 12 § BrB tar sikte på situationer där personer frivilligt låter sig värvas. Sker rekrytering med t.ex. olaga tvång eller vilseledande, inträder straffbarhet enligt olika bestämmelser i 4 kap. BrB om brott mot frihet och frid.

I 6 kap. föräldrabalken finns bestämmelser om vårdnaden om barn. Vårdnaden om barnet består till dess barnet fyller 18 år eller dessförinnan ingår äktenskap. Av vårdnadsrätten anses följa befogenhet för vårdnadshavaren att ha barnet hos sig och att bestämma dess vistelseort.

Att obehörigen skilja ett barn under 15 år från någon som har vårdnaden om barnet medför enligt 7 kap. 4 § BrB straff för egenmäktighet med barn, om gärningen inte utgör brott mot frihet.

Enligt artikel 38.2 i barnkonventionen skall konventionsstaterna vidta alla tänkbara åtgärder för att säkerställa att personer som inte fyllt 15 år inte deltar i väpnade konflikter. Av artikel 38.3 framgår att konventionsstaterna skall avstå från att rekrytera en person som inte har fyllt 15 år till sina väpnade styrkor. Då rekrytering sker bland personer som fyllt 15 men inte 18 år, skall konventionsstaterna sträva efter att i första hand rekrytera dem som är äldst.

Utskottet vill till en början framhålla att värvningsavtal inte får ingås här i riket utan regeringens tillstånd. I denna del torde lagstiftaren inte kunna gå längre. Att förmå någon att bege sig utomlands för att där ta värvning är däremot straffritt, om någon inskränkning av utreserätten inte meddelats i lag. När det är fråga om personer, som inte fyllt 18 år, gäller dock vårdnadshavarens rätt att bestämma att en underårig inte får lämna landet. Utskottet vill därför understryka vikten av att barn och föräldrar i utsatta miljöer får stöd så att de kan stå emot värvningsförsök. Åtgärder som kan motverka att barn utnyttjas i väpnade konflikter är enligt utskottets mening i hög grad angelägna.

Med det anförda avstyrker utskottet motion 1999/2000:Ju746.

Försäkringsbedrägeri

I motion 1999/2000:Ju733 (s) yrkas att det bör utredas om det skall vara straffbart att medvetet lämna felaktiga uppgifter om förlust eller skada till polis och försäkringsbolag. Motionären framhåller att sådana uppgifter årligen leder till felaktiga utbetalningar av försäkringsersättningar på mycket stora belopp.

Av 9 kap. 1 § BrB första stycket framgår att den som medelst vilseledande förmår någon till handling eller underlåtenhet, som innebär vinning för gärningsmannen och skada för den vilseledde eller någon i vars ställe denne är, döms för bedrägeri till fängelse i högst två år.

Är ett bedrägeribrott grovt, döms enligt 9 kap. 3 § samma balk till fängelse lägst sex månader och högst sex år.

Enligt 9 kap. 11 § första stycket BrB är också försök eller förberedelse till bl.a. bedrägeri och grovt bedrägeri straffbart.

Av paragrafens andra stycke framgår att såsom för förberedelse till bedrägeri eller grovt bedrägeri döms den som för att bedra försäkringsgivare eller eljest med bedrägligt uppsåt skadar sig eller annan till person eller egendom. Detsamma skall gälla, om någon med uppsåt som nyss sagts, söker åstadkomma sådan skada. Har han innan skadan inträtt frivilligt avstått från att fullfölja gärningen, skall han dock vara fri från ansvar.

Enligt utskottets bedömning är motion 1999/2000:Ju733 tillgodosedd genom gällande lag och den avstyrks.

Språket i brottsbalken

Ett enklare språk i brottsbalken efterfrågas i motion 1999/2000:Ju742 (s).

Allmänt gäller enligt de av Statsrådsberedningen utgivna Riktlinjer för författningsskrivning (Ds 1998:66) att språket i en författning skall vara så enkelt och klart som möjligt. I författningsarbetet bör följas de skrivregler och riktlinjer för författningsspråket som Statsrådsberedningen givit ut.

I samband med att utskottet behandlade en skrivelse från regeringen om ett nytt offentligt rättsinformationssystem (bet. 1998/99:JuU11) uttalade utskottet att det alltid måste vara en strävan att göra språket i t.ex. lagar och förordningar så enkelt och klart som möjligt. Ett språkvårdande arbete pågår också sedan länge på många håll inom den offentliga förvaltningen. I Regeringskansliet finns t.ex. en särskild enhet med uppgift att bl.a. granska – och förbättra – den språkliga utformningen av lagar och förordningar.

Utskottet vill återigen framhålla att språket i lagar och andra författningar bör vara så enkelt och klart som möjligt. Det måste dock samtidigt understrykas att sådana texter måste uppfylla bl.a. krav på klarhet, stringens och inbördes logiskt sammanhang, vilka inte alltid låter sig förena med en långt driven enkelhet i språket. Det behov av rent språkliga förändringar som kan finnas i fråga om brottsbalken bör enligt utskottets mening beaktas inom ramen för det fortlöpande lagstiftningsarbetet. Någon särskild språklig översyn kan inte anses erforderlig. Motion 1999/2000:742 avstyrks.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *översyn av 6 kap. brottsbalken*
att riksdagen avslår motion 1998/99:So462 yrkande 6,
res. 1 (fp)
2. beträffande *asylsökande och invandrade kvinnors situation*
att riksdagen avslår motion 1998/99:So466 yrkande 1,

res. 2 (v)

3. beträffande *pornografi ur könspolitisk synvinkel*

att riksdagen avslår motion 1999/2000:Ju710,

res. 3 (v, mp)

4. beträffande *förstärkt skydd för barn som är offer för sexualbrott*

att riksdagen avslår motion 1999/2000:Ju711,

res. 4 (v, c, fp, mp)

5. beträffande *könshandel*

att riksdagen avslår motionerna 1998/99:So466 yrkande 14, 1998/99:A808 yrkande 18, 1998/99:A810 yrkande 24 och 1999/2000:A804 yrkande 28,

res. 5 (v, kd, c)

6. beträffande *försäljning av sexuella tjänster*

att riksdagen avslår motionerna 1998/99:Ju705 och 1999/2000:Ju717,

res. 6 (kd)

7. beträffande *barnpornografi på datanät*

att riksdagen avslår motion 1999/2000:Ju747,

res. 7 (kd)

8. beträffande *en svensk tortyrlagstiftning*

att riksdagen avslår motionerna 1999/2000:K356 yrkande 5 och 1999/2000:U621 yrkande 2,

res. 8 (v, fp, mp)

9. beträffande *psykisk misshandel*

att riksdagen avslår motionerna 1998/99:So462 yrkande 4 och 1999/2000:A807 yrkande 9,

res. 9 (fp)

10. beträffande *olaga hot*

att riksdagen avslår motion 1999/2000:Ju718,

res. 10 (fp)

11. beträffande *otillbörlig påverkan*

att riksdagen avslår motion 1999/2000:Ju705,

res. 11 (fp)

12. beträffande *förbud mot deltagande i rasistiska och kriminella organisationer*

att riksdagen avslår motionerna 1999/2000:Ju904 yrkande 6 och 1999/2000:Ju907 yrkande 7,

res. 12 (kd)

13. beträffande *åtgärder mot klotter*

att riksdagen avslår motionerna 1999/2000:Ju709, 1999/2000:Ju728 yrkande 2 och 1999/2000:Ju736,

res. 13 (kd)

14. beträffande *elektroniska anslagstavlor*

att riksdagen avslår motion 1999/2000:T703 yrkande 13,

res. 14 (m, c)

15. beträffande *övergrepp i rättssak*

att riksdagen med anledning av motionerna 1999/2000:Ju723 yrkande 7 och 1999/2000:Ju905 yrkande 36 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

res. 15 (s, v)

16. beträffande *rån med vapen eller vapenatrupp*
att riksdagen avslår motion 1999/2000:Ju716,

17. beträffande *straffet för personrån*
att riksdagen avslår motion 1999/2000:Ju903 yrkande 3,
res. 16 (kd)

18. beträffande *olaga diskriminering*,
att riksdagen avslår motion 1999/2000:Sf640 yrkande 10,

19. beträffande *preskriptionsavbrott*
att riksdagen avslår motion 1999/2000:Ju723 yrkande 4,
res. 17 (m)

20. beträffande *elektronisk kontroll*
att riksdagen avslår motion 1999/2000:Ju503,
res. 18 (fp, mp)

21. beträffande *livstidsstraffet*
att riksdagen avslår motionerna 1999/2000:Ju901 yrkande 12,
1999/2000:Ju905 yrkande 39 och 1999/2000:Ju907 yrkande 36,

res. 19 (v, fp, mp)

res. 20 (kd)

res. 21 (c)

22. beträffande *påföljd vid flera brott*
att riksdagen avslår motionerna 1999/2000:Ju706 och 1999/2000:
Ju715,

res. 22 (m)

23. beträffande *straffet för grovt narkotikabrott*
att riksdagen avslår motionerna 1999/2000:Ju901 yrkande 13 och
1999/2000:Ju908 yrkande 7,

res. 23 (m)

24. beträffande *ansvar för varusmuggling*
att riksdagen avslår motion 1999/2000:Ju726,

25. beträffande *ringa varusmuggling*
att riksdagen avslår motion 1999/2000:Ju724 yrkande 3,
res. 24 (mp)

26. beträffande *grovt rattfylleri*
att riksdagen avslår motion 1999/2000:Ju741,

27. beträffande *nollgräns för rattfylleri*
att riksdagen avslår motion 1999/2000:T209 yrkande 6,

28. beträffande *olovlig körning*
att riksdagen avslår motion 1999/2000:Ju728 yrkande 1,

29. beträffande *olovlig värvning*
att riksdagen avslår motion 1999/2000:Ju746,

30. beträffande *försäkringsbedrägeri*
att riksdagen avslår motion 1999/2000:Ju733,

31. beträffande *språket i brottsbalken*
att riksdagen avslår motion 1999/2000:Ju742.

På justitieutskottets vägnar

Ingvar Johnsson

I beslutet har deltagit: Ingvar Johnsson (s), Märta Johansson (s), Margareta Sandgren (s), Alice Åström (v), Ingemar Vänerlov (kd), Anders G Högmark (m), Maud Ekendahl (m), Yvonne Oscarsson (v), Jeppe Johnsson (m), Gunnel Wallin (c), Siw Persson (fp), Göran Norlander (s), Anita Sidén (m), Yilmaz Kerimo (s), Kjell Eldensjö (kd) och Thomas Julin (mp).

Reservationer

1. Översyn av 6 kap. brottsbalken (mom. 1)

Siw Persson (fp) anför:

Det är tillfredsställande att regeringen tillsatt Sexualbrottskommittén, vars direktiv fått en lämplig inriktning. Kommitténs arbete med att se över 6 kap. BrB bör emellertid kunna påskyndas och avslutas tidigare än den 1 september år 2000. Även den lagstiftning som kan föranledas av kommitténs arbete bör tas fram skyndsamt. Vad jag nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Jag anser att utskottets hemställan under moment 1 bort ha följande lydelse:

1. beträffande *översyn av 6 kap. brottsbalken*
att riksdagen med anledning av motion 1998/99:So462 yrkande 6 som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts i reservation 1.

2. Asylsökande och invandrade kvinnors situation (mom. 2)

Alice Åström (v) och Yvonne Oscarsson (v) anför:

Många asylsökande kvinnor tvingas i dag leva gömda i en situation där de utnyttjas av män och skrupelfria arbetsgivare, både sexuellt och ekonomiskt. Dessa kvinnor vågar ofta inte anmäla de brott de utsätts för, eftersom de uppehåller sig olovligen i Sverige.

Denna problematik bör belysas av Sexualbrottskommittén. Regeringen bör få i uppdrag att ge kommittén tilläggsdirektiv av denna innebörd.

Vi anser att utskottets hemställan under moment 2 bort ha följande lydelse:

2. beträffande *asylsökande och invandrade kvinnors situation*
att riksdagen med anledning av motion 1998/99:So466 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts i reservation 2.

3. Pornografi ur könspolitisk synvinkel (mom. 3)

1999/2000:JuU7

Alice Åström (v), Yvonne Oscarsson (v) och Thomas Julin (mp) anför:

Pornografi innebär patriarkal maktutövning. Det mest extrema uttrycket för denna maktutövning är det sexualiserade våldet som i första hand drabbar kvinnor och barn. Pornografi används för att legitimera det sexualiserade våldet. Enligt vår uppfattning bör Sexualbrottskommittén ges tilläggsdirektiv att ur könspolitisk synvinkel analysera pornografin och utifrån denna analys föreslå vidare åtgärder med särskild tyngdpunkt på att förhindra skadeverknin-
ningar på unga människor. Detta bör ges regeringen till känna.

Vi anser att utskottets hemställan under moment 3 bort ha följande lydelse:

3. beträffande *pornografi ur könspolitisk synvinkel*
att riksdagen med anledning av motion 1999/2000:Ju710 som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts i reservation 3.

4. Förstärkt skydd för barn som är offer för sexualbrott (mom. 4)

Alice Åström (v), Yvonne Oscarsson (v), Gunnel Wallin (c), Siw Persson (fp) och Thomas Julin (mp) anför:

Det är nödvändigt att barn som är offer för sexualbrott ges det stöd och den upprättelse de har rätt till. Varken gällande lagar eller andra författningsbestämmelser kan anses tillräckliga för att tillgodose detta syfte. Regeringen bör ge Sexualbrottskommittén tilläggsdirektiv att utarbeta lagregler som ger ett bättre skydd för barn som är offer för sexualbrott eller misshandel.

Vi anser att utskottets hemställan under moment 4 bort ha följande lydelse:

4. beträffande *förstärkt skydd för barn som är offer för sexualbrott*
att riksdagen med anledning av motion 1999/2000:Ju711 som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts i reservation 4.

5. Könshandel (mom. 5)

Alice Åström (v), Ingemar Vänerlov (kd), Yvonne Oscarsson (v), Gunnel Wallin (c) och Kjell Eldensjö (kd) anför:

Den ökande handeln med kvinnor och barn för sexuella ändamål är ett mycket stort problem för EU:s medlemsstater. Verksamheten kan liknas vid en modern slavhandel. Det är av största vikt att åtgärder vidtas för att komma till rätta med denna trafik. En handlingsplan med denna inriktning bör upprättas både för svensk del och för samarbetet i denna fråga mellan medlemsstaterna. Åtgärder av betydelse kan vara information, skydd åt utsatta kvinnor och barn och psykiatrisk hjälp åt dem. En kriminalisering av människohandel och strängare straff för dem som ägnar sig åt människohandel är också nödvändiga. Det får ankomma på regeringen att vidta erforderliga åtgärder och till riksdagen återkomma med sådana lagförslag som kan förledas av vad vi nu anför. Detta bör ges regeringen till känna.

Vi anser att utskottets hemställan under moment 5 bort ha följande lydelse:

1999/2000:JuU7

5. beträffande *könshandel*

att riksdagen med anledning av motionerna 1998/99:So466 yrkande 14, 1998/99:A808 yrkande 18, 1998/99:A810 yrkande 24 och 1999/2000:A804 yrkande 28 som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts i reservation 5.

6. Försäljning av sexuella tjänster (mom. 6)

Ingemar Vänerlov (kd) och Kjell Eldensjö (kd) anför:

Ett humant och civiliserat samhälle bör ta avstånd från prostitution. Lagstiftningen bör också ge uttryck för denna värdering genom att förbjuda prostitution. Att kriminalisera även säljare av sexuella tjänster skulle skapa förutsättningar för en effektivare bekämpning av prostitutionen, inte minst genom att polisens arbete underlättades. En kriminalisering av säljarna måste givetvis förenas med rehabiliterings- och vårdinsatser för dem som är i behov av sådana. Regeringen bör få i uppdrag att utarbeta och till riksdagen återkomma med förslag till lagstiftning som gör det straffbart att sälja sexuella tjänster. Detta bör ges regeringen till känna.

Vi anser att utskottets hemställan under moment 6 bort ha följande lydelse:

6. beträffande *försäljning av sexuella tjänster*

att riksdagen med anledning av motionerna 1998/99:Ju705 och 1999/2000:Ju717 som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts i reservation 6.

7. Barnpornografi på datanät (mom. 7)

Ingemar Vänerlov (kd) och Kjell Eldensjö (kd) anför:

Varje gång någon betraktar en barnpornografisk bild innebär det en ny kränkning av det avbildade barnet. Det är därför otillfredsställande att det inte är straffbart att betrakta barnpornografiska bilder på en dators skärm. Vi anser att bestämmelsen i 16 kap. 10 a § BrB bör kompletteras med ett förbud mot att mot betalning bereda sig tillgång till barnpornografiska bilder. Ett sådant förfarande innebär nämligen en befattning med en produkt av en annans persons brottsliga gärning. Det får ankomma på regeringen att återkomma till riksdagen med erforderliga lagförslag.

Vi anser att utskottets hemställan under moment 7 bort ha följande lydelse:

7. beträffande *barnpornografi på datanät*

att riksdagen med anledning av motion 1999/2000:Ju747 som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts i reservation 7.

8. En svensk tortyrlagstiftning (mom. 8)

Alice Åström (v), Yvonne Oscarsson (v), Siw Persson (fp) och Thomas Julin (mp) anför:

Tortyr kan i dag bestraffas enligt olika bestämmelser i svensk strafflagstiftning, i första hand som misshandel eller grov misshandel. Enligt vår uppfattning är emellertid tortyr gärningar som är så allvarliga att de kräver en egen brottsrubricering och bör ha en särskilt lång preskriptionstid. Det kan vidare ifrågasättas om det finns tillräckliga möjligheter att i Sverige åtala personer för tortyr som begåtts utomlands. Vi anser därför att regeringen bör få i uppdrag att utreda en särskild lagstiftning om tortyr.

Vi anser att utskottets hemställan under moment 8 bort ha följande lydelse:

8. beträffande *en svensk tortyrlagstiftning*
att riksdagen med anledning av motionerna 1999/2000:K356 yrkande 5 och 1999/2000:U621 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts i reservation 8.

9. Psykisk misshandel (mom. 9)

Siw Persson (fp) anför:

Vid mindre allvarliga former av psykisk misshandel kan det vara svårt att styrka att denna lett till sådana medicinskt påvisbara effekter som krävs för att kunna döma till ansvar för misshandel. Det vore enligt min uppfattning värdefullt om det gick att kriminalisera även ”lindrig” psykisk misshandel. Regeringen bör låta utreda frågan. Detta bör ges regeringen till känna.

Jag anser att utskottets hemställan under moment 9 bort ha följande lydelse:

9. beträffande *psykisk misshandel*
att riksdagen med anledning av motionerna 1998/99:So462 yrkande 4 och 1999/2000:A807 yrkande 9 som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts i reservation 9.

10. Olaga hot (mom. 10)

Siw Persson (fp) anför:

Nuvarande lagstiftning om olaga hot gör det enligt min mening svårt att komma åt beteenden som är ägnade att inge allvarlig fruktan utan att för den skull innebära något fysiskt hot. Det är enligt min uppfattning önskvärt att regeringen gör en översyn av lagbestämmelsen om olaga hot så att även subtila hot kan beivras. Vad jag nu anför bör riksdagen ge regeringen till känna.

Jag anser att utskottets hemställan under moment 10 bort ha följande lydelse:

10. beträffande *olaga hot*
att riksdagen med anledning av motion 1999/2000:Ju718 som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts i reservation 10.

11. Otillbörlig påverkan (mom. 11)

Siw Persson (fp) anför:

Enligt min uppfattning är det angeläget att den utredning om en straffbestämmelse i brottsbalken om otillbörlig påverkan som förordas i SOU 1998:113 kommer till stånd. Regeringen bör tillkalla en utredning med denna uppgift.

Jag anser att utskottets hemställan under moment 11 bort ha följande lydelse:

11. *beträffande otillbörlig påverkan*
att riksdagen med anledning av motion 1999/2000:Ju705 som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts i reservation 11.

12. Förbud mot deltagande i rasistiska och kriminella organisationer (mom. 12)

Ingemar Vänerlov (kd) och Kjell Eldensjö (kd) anför:

Att regeringen tillsatt en kommitté som skall utreda frågan om kriminalisering av deltagande i organisationer som har brottslig verksamhet som ett väsentligt inslag i sin verksamhet är i och för sig tillfredsställande. Enligt vår uppfattning är emellertid skälen för att kriminalisera såväl deltagande i som stöd till kriminella och rasistiska organisationer så starka, att det inte finns skäl att avvakta det pågående utredningsarbetet. Regeringen bör få i uppdrag att snarast återkomma till riksdagen med lagförslag om en sådan kriminalisering som vi nu förordat. Detta bör ges regeringen till känna.

Vi anser att utskottets hemställan under moment 12 bort ha följande lydelse:

12. *beträffande förbud mot deltagande i rasistiska och kriminella organisationer*
att riksdagen med anledning av motionerna 1999/2000:Ju904 yrkande 6 och 1999/2000:Ju907 yrkande 7 som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts i reservation 12.

13. Åtgärder mot klotter (mom. 13)

Ingemar Vänerlov (kd) och Kjell Eldensjö (kd) anför:

Det är i och för sig tillfredsställande att ändrad lagstiftning och andra åtgärder mot klotter nu övervägs inom Regeringskansliet. Enligt vår mening kan man emellertid inte nöja sig med detta. Regeringen måste skynda på beredningsarbetet. Vissa specifika lagändringar måste komma till stånd. Hit hör att höja straffet för skadegörelse till fängelse ett år och att straffbelägga försök och förberedelse till sådant brott. Vidare bör en nationell handlingsplan mot klotter läggas fram. Regeringen bör få i uppdrag att snarast återkomma till riksdagen med förslag i linje med vad vi nu anför.

Vi anser att utskottets hemställan under moment 13 bort ha följande lydelse:

13. *beträffande åtgärder mot klotter*
att riksdagen med anledning av motionerna 1999/2000:Ju709, 1999/2000:Ju728 yrkande 2 och 1999/2000:Ju736 som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts i reservation 13.

14. Elektroniska anslagstavlor (mom. 14)

1999/2000:JuU7

Anders G Högmark (m), Maud Ekendahl (m), Jeppe Johnsson (m), Gunnel Wallin (c) och Anita Sidén (m) anför:

Vi anser inte att det är rimligt att en tillhandahållare av en elektronisk anslagstavla skall kontrollera de meddelanden som skickas in till den. De mängder av meddelanden som strömmar in låter sig i praktiken knappast kontrolleras. Härtill kommer att kommunikation via en elektronisk anslagstavla snarast liknar kommunikation via telefon. Att införa en särskild reglering av denna form av kommunikation bara för att den utnyttjar datatekniken innebär en onödig särslagstiftning. Problemen med elektroniska anslagstavlor bör i stället lösas inom ramen för de straffrättsliga regler som redan finns. Lagen om ansvar för elektroniska anslagstavlor bör således upphävas. Regeringen bör återkomma till riksdagen med lagförslag av denna innebörd.

Vi anser att utskottets hemställan under moment 14 bort ha följande lydelse:

14. beträffande *elektroniska anslagstavlor*
att riksdagen med anledning av motion 1999/2000:T703 yrkande 13
som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts i reservation
14.

15. Övergrepp i rättssak (mom. 15)

Ingvar Johnsson (s), Märta Johansson (s), Margareta Sandgren (s), Alice Åström (v), Yvonne Oscarsson (v), Göran Norlander (s) och Yilmaz Kerimo (s) anför:

Vi delar givetvis majoritetens uppfattning att det finns starka skäl att se allvarligt på brottet övergrepp i rättssak. Vi vill dock framhålla att straffskalan för detta brott skärptes påtagligt genom 1997 års lagstiftning, och att det ännu är för tidigt att bedöma vilka effekter dessa lagändringar haft för domstolarnas påföljdsbestämning. Enligt vår uppfattning finns det alltså inte skäl att nu förorda en ny straffskala för övergrepp i rättssak. Vi avstyrker därför såväl motion 1999/2000:Ju723 som motion 1999/2000:Ju905 i nu aktuella delar.

Vi anser att utskottets hemställan under moment 15 bort ha följande lydelse:

15. beträffande *övergrepp i rättssak*
att riksdagen avslår motionerna 1999/2000:Ju723 yrkande 7 och
1999/2000:Ju905 yrkande 36.

16. Straffet för personrån (mom. 17)

Ingemar Vänerlov (kd) och Kjell Eldensjö (kd) anför:

Det är enligt vår mening viktigt att åtgärder vidtas mot det ökade antalet personrån. Dessa rån utförs ofta av mycket unga personer som uppträder i gäng. Dessa personer saknar respekt för gällande lagar, vilket i stor utsträckning beror på att påföljderna för rån för ungdomar inte är tillräckligt ingri-

pande. Regeringen bör få i uppdrag att återkomma till riksdagen med lagförslag som innebär att straffet för rån skärps.

Vi anser att utskottets hemställan under moment 17 bort ha följande lydelse:

17. beträffande *straffet för personrån*
att riksdagen med anledning av motion 1999/2000:Ju903 yrkande 3 som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts i reservation 16.

17. Preskriptionsavbrott (mom. 19)

Anders G Högmark (m), Maud Ekendahl (m), Jeppe Johnsson (m) och Anita Sidén (m) anför:

Nuvarande regler om preskription av brott innebär att den misstänkte måste häktas eller få del av åtal för att preskriptionsavbrott skall inträda. I vissa fall har den misstänkte kunnat hålla sig undan delgivning så länge att brottet preskriberats. För brottsoffret innebär detta – förutom oro och frustration över att gärningsmannen går fri – att möjligheten att få bistånd av åklagare vid talan på grund av brott går förlorad. Den som drabbats av brottet är då hänvisad till att själv föra talan om skadestånd, såvida inte detta anspråk preskriberats enligt civilrättsliga regler. Om gärningsmannen undandrar sig delgivning kan det i vissa fall också påverka brottsoffrets möjligheter att erhålla brottskadeersättning. Ett sätt att komma till rätta med de nu redovisade problemen skulle vara att ändra delgivningsreglerna så att åtalspreskriptionen avbröts redan genom att den misstänkte delgavs föundersökningsprotokollet. Regeringen bör få i uppdrag att återkomma till riksdagen med lagförslag som tillgodoser det nu anförda. Vad vi nu anført bör ges regeringen till känna.

Vi anser att utskottets hemställan under moment 19 bort ha följande lydelse:

19. beträffande *preskriptionsavbrott*
att riksdagen med anledning av motion 1999/2000:Ju723 yrkande 4 som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts i reservation 17.

18. Elektronisk kontroll (mom. 20)

Siw Persson (fp) och Thomas Julin (mp) anför:

Enligt vår uppfattning är det domstolen som har det bästa underlaget för att bedöma om ett frihetsstraff skall verkställas genom intensivövervakning med elektronisk kontroll. Detta förhållande talar med styrka för att sådan övervakning bör utgöra en självständig påföljd och inte en verkställighetsform. De positiva erfarenheter som vunnits av intensivövervakning med elektronisk kontroll talar också för att sådan övervakning borde kunna användas för verkställighet av fängelsestraff upp till sex månader. Regeringen bör få i uppdrag att låta utreda förutsättningarna för en ändring av lagstiftningen om intensivövervakning med elektronisk kontroll av den innebörd vi anført samt att återkomma till riksdagen med de lagförslag som kan föranledas därav.

Vi anser att utskottets hemställan under moment 20 bort ha följande lydelse:

20. beträffande *elektronisk kontroll*

att riksdagen med anledning av motion 1999/2000:Ju503 som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts i reservation 18.

19. Livstidsstraffet (mom. 21)

Alice Åström (v), Yvonne Oscarsson (v), Siw Persson (fp) och Thomas Julin (mp) anför:

Antalet livstidsdömda i svenska kriminalvårdsanstalter har ökat under 1990-talet. Härtill har framför allt bidragit att regeringens nådepraxis blivit mera restriktiv, vilket medfört att den faktiska strafftiden blivit längre. Livstidsstraffet är enligt vår mening inte tillfredsställande från förutsebarhetssynpunkt, eftersom straffet regelmässigt genom nåd omvandlas till ett tidsbestämt straff. Denna ordning innebär dessutom att det är regeringen och inte domstolen som bestämmer om straffets längd, vilket är otillfredsställande från konstitutionell utgångspunkt. En utredning bör tillsättas med uppgift att se över hur man kan ersätta livstidsstraffet med ett tidsbestämt fängelsestraff. Vad vi nu med anledning av motion 1999/2000:Ju907 yrkande 36 samt med avslag på motionerna 1999/2000:Ju901 yrkande 12 och 1999/2000:Ju905 yrkande 39 anför bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Vi anser att utskottets hemställan under moment 21 bort ha följande lydelse:

21. beträffande *livstidsstraffet*

att riksdagen med anledning av motion 1999/2000:Ju907 yrkande 36 och med avslag på motionerna 1999/2000:Ju901 yrkande 12 och 1999/2000:Ju905 yrkande 39 som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts i reservation 19.

20. Livstidsstraffet (mom. 21)

Ingemar Vänerlov (kd) och Kjell Eldensjö (kd) anför:

Antalet livstidsdömda i svenska kriminalvårdsanstalter har ökat under 1990-talet. Härtill har framför allt bidragit att regeringens nådepraxis blivit mera restriktiv, vilket medfört att den faktiska strafftiden blivit längre. Det kan enligt vår mening ifrågasättas om livstidsstraffet är tillfredsställande från förutsebarhetssynpunkt, eftersom straffet regelmässigt genom nåd omvandlas till ett tidsbestämt straff. Denna ordning innebär dessutom att det är regeringen och inte domstolen som bestämmer om straffets längd, vilket är diskutabelt från konstitutionell utgångspunkt. Det bör utredas om livstidsstraffet bör ersättas av tidsbestämt långt fängelsestraff. Vad vi nu med anledning av motion 1999/2000:Ju907 yrkande 36 samt med avslag på motionerna 1999/2000:Ju901 yrkande 12 och 1999/2000:Ju905 yrkande 39 anför bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Vi anser att utskottets hemställan under moment 21 bort ha följande lydelse:

1999/2000:JuU7

21. beträffande *livstidsstraffet*

att riksdagen med anledning av motion 1999/2000:Ju907 yrkande 36 och med avslag på motionerna 1999/2000:Ju901 yrkande 12 och 1999/2000:Ju905 yrkande 39 som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts i reservation 20.

21. Livstidsstraffet (mom. 21)

Gunnel Wallin (c) anför:

Jag delar majoritetens uppfattning att livstidsstraffet bör bevaras. Det finns emellertid skäl att överväga om det borde ankomma på domstolarna i stället för på regeringen att bestämma om ett livstidsstraff skall omvandlas till ett tidsbestämt straff, i vart fall när det rör sig om andra brott än brott mot rikets säkerhet. Det kan också finnas skäl att införa ett tidsbestämt långt fängelsestraff som kunde komplettera livstidsstraffet. Regeringen bör låta utreda dessa frågor. Vad jag nu med anledning av motion 1999/2000:Ju905 yrkande 39 och med avslag på motionerna 1999/2000:Ju901 yrkande 12 och 1999/2000:Ju907 yrkande 36 anført bör ges regeringen till känna.

Jag anser att utskottets hemställan under moment 21 bort ha följande lydelse:

21. beträffande *livstidsstraffet*

att riksdagen med anledning av motion 1999/2000:Ju905 yrkande 39 och med avslag på motionerna 1999/2000:Ju901 yrkande 12 och 1999/2000:Ju907 yrkande 36 som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts i reservation 21.

22. Påföljd vid flera brott (mom. 22)

1999/2000:JuU7

Anders G Högmark (m), Maud Ekendahl (m), Jeppe Johnsson (m) och Anita Sidén (m) anför:

Enligt vår mening ger nuvarande regler inte utrymme för en tillräckligt nyanserad påföljdsbestämning när straff samtidigt skall utmätas för flera brott. Den s.k. mängdrabatten har flera negativa effekter och kan medföra att straffbestämmelsernas brottsavhållande effekt minskar.

Ett regelsystem som innebar att mängdrabatten kunde tillämpas på ett mera restriktivt sätt skulle enligt vår mening ge flera goda effekter. Det skulle sända en tydlig signal från samhället om att ytterligare brottslighet inte accepteras. Det skulle dessutom leda till färre brott och brottsoffer.

Vi anser alltså att BrB:s bestämmelser om användningen av fängelsestraff som gemensamt straff för flera brott bör ändras så att mängdrabatten används mer restriktivt eller helt avskaffas. Det bör ankomma på regeringen att återkomma till riksdagen med ett förslag till lagändring.

Vi anser att utskottets hemställan under moment 22 bort ha följande lydelse:

22. beträffande *påföljd vid flera brott*
att riksdagen med anledning av motionerna 1999/2000:Ju706 och 1999/2000:Ju715 som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts i reservation 22.

23. Straffet för grovt narkotikabrott (mom. 23)

Anders G Högmark (m), Maud Ekendahl (m), Jeppe Johnsson (m) och Anita Sidén (m) anför:

Inom narkotikahanteringen finns enorma vinster att göra för dem som är tillräckligt hänsyns- och samvetslösa. De grova narkotikabrottslingarna profiterar hänsynslöst på andra människors beroende och olycka. I detta perspektiv – och med hänsyn till det allmänna rättsmedvetandet – är de straff som i dag kan utdömas enligt vår mening inte tillräckliga. Lagens strängaste straff, livstids fängelse, bör därför kunna dömas ut för grovt narkotikabrott. Regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag till lagändring i enlighet med vad vi nu anför.

Vi anser att utskottets hemställan under moment 23 bort ha följande lydelse:

23. beträffande *straffet för grovt narkotikabrott*
att riksdagen med anledning av motionerna 1999/2000:Ju901 yrkande 13 och 1999/2000:Ju908 yrkande 7 som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts i reservation 23.

24. Ringa varusmuggling (mom. 25)

Thomas Julin (mp) anför:

Påföljdspraxis beträffande ringa varusmuggling och överträdelse av privatinförsellagen innebär att påföljden för sådana gärningar ofta är lägre än för felparkering. Enligt min uppfattning är det orimligt att samhället ser så lind-

rigt på den småskaliga smuglingen, vilken dessutom befrämjar den grova smuglingen. I samband med beredningen av förslaget till smuglingslag bör regeringen se över påföljderna för ringa varusmuggling och överträdelse av privatinförsellagen med sikte på straffskärpningar. Regeringen bör återkomma till riksdagen med lagförslag av nyssnämnda innebörd.

Jag anser att utskottets hemställan under moment 25 bort ha följande lydelse:

25. beträffande *ringa varusmuggling*
att riksdagen med anledning av motion 1999/2000:Ju724 yrkande 3
ger regeringen till känna vad som anförts i reservation 24.

Särskilda yttranden

1. Försäljning av sexuella tjänster (mom. 6)

Anders G Högmark (m), Maud Ekendahl (m), Jeppe Johnsson (m), Siw Persson (fp) och Anita Sidén (m) anför:

I samband med riksdagens behandling av förslaget till lag om förbud mot köp av sexuella tjänster uttalade vi att nackdelarna med en sådan kriminalisering övervägde. Vi framhöll att lagstiftningen skulle bli ineffektiv, eftersom den skulle medföra bevisvärigheter. Vi framhöll vidare att lagen kunde öka den dolda prostitutionen, vilket skulle försvåra de sociala myndigheternas kamp mot nyrekrytering till prostitutionen. Slutligen underströk vi att det här var fråga mera om ett socialpolitiskt än ett kriminalpolitiskt problem. Vi anser att de erfarenheter som finns av lagens tillämpning visar på styrkan i vad vi den gången anförde.

2. Olaga hot (mom. 10)

Anders G Högmark (m), Maud Ekendahl (m), Jeppe Johnsson (m) och Anita Sidén (m) anför:

Vi instämmer i bedömningen att det torde vara svårt att avgränsa det straffbara området vid en sådan utvidgning av bestämmelsen om olaga hot som efterlyses i motion 1999/2000:Ju718. Samtidigt vill vi understryka att olaga hot är ett angrepp på den personliga integriteten som bör betraktas med stränghet av lagstiftaren. I konsekvens med vårt synsätt genomförde den borgerliga regeringen år 1993 lagändringar som innebar att brottet gradindelades och straffmaximum höjdes från två år till fyra år.

3. Livstidsstraffet (mom. 21)

Anders G Högmark (m), Maud Ekendahl (m), Jeppe Johnsson (m) och Anita Sidén (m) anför:

Vi delar uppfattningen att fängelse på livstid måste behållas som straff för vissa särskilt grova brott. Det är också en uppfattning som riksdagen hittills har instämt i. Vi vill i sammanhanget särskilt peka på att justitieutskottet i sitt yttrande 1998/99:JuU1y till utrikesutskottet över propositionerna

1998/99:174 Sveriges tillträde till Förenta nationernas fördrag om fullständigt förbud mot kärnsprängningar och 1998/99:175 Sveriges tillträde till konventionen om förbud mot användning, lagring, produktion och överföring av antipersonella minor (truppminor) och deras användning *enhälligt* ställde sig bakom att straffskalan för brotten olovlig kärnsprängning och olovlig befatning med minor skulle omfatta fängelse på livstid. Att flera av de partier som beslöt yttrandet nu ifrågasätter livstidsstraffets bevarande synes oss mindre konsekvent.

1999/2000:JuU7

Sammanfattning.....	1
Motionerna	1
Motioner väckta under allmänna motionstiden 1998	1
Motioner väckta under allmänna motionstiden 1999	2
Utskottet	5
Inledning	5
Tilläggsdirektiv till Sexualbrottskommittén.....	5
Könshandel	8
Barnpornografi	10
Tortyr	10
Brott mot personlig integritet.....	13
Psyisk misshandel	13
Olaga hot.....	13
Otillbörlig påverkan	14
Förbud mot deltagande i rasistiska och kriminella organisationer	15
Åtgärder mot klotter.....	18
Elektroniska anslagstavlor	19
Övergrepp i rättssak	21
Rån.....	23
Olaga diskriminering	24
Preskriptionsavbrott	26
Elektronisk kontroll	27
Vissa påföljdsfrågor.....	29
Livstidsstraffet.....	29
Påföljd vid flera brott	30
Påföljden för grovt narkotikabrott.....	31
Varusmuggling.....	31
Ansvar för varusmuggling.....	31
Ringa varusmuggling	33
Trafikbrott.....	34
Rattfylleri	34
Olovlig körning	36
Övrigt.....	37
Olovlig värvning	37
Försäkringsbedrägeri.....	39
Språket i brottsbalken.....	39
Hemställen	40
Reservationer	42
1. Översyn av 6 kap. brottsbalken (mom. 1), (fp)	42
2. Asylsökande och invandrade kvinnors situation (mom. 2), (v).....	42
3. Pornografi ur könspolitisk synvinkel (mom. 3), (v, mp)	43
4. Förstärkt skydd för barn som är offer för sexualbrott (mom. 4), (v, c, fp, mp).....	43
5. Könshandel (mom. 5), (v, kd, c)	43
6. Försäljning av sexuella tjänster (mom. 6), (kd).....	44

7. Barnpornografi på datanät (mom. 7), (kd)	44
8. En svensk tortyrslagstiftning (mom. 8), (v, fp, mp).....	45
9. Psykisk misshandel (mom. 9), (fp)	45
10. Olaga hot (mom. 10), (fp)	45
11. Otillbörlig påverkan (mom. 11), (fp)	46
12. Förbud mot deltagande i rasistiska och kriminella organisationer (mom. 12), (kd)	46
13. Åtgärder mot klotter (mom. 13), (kd)	46
14. Elektroniska anslagstavlor (mom. 14), (m, c)	47
15. Övergrepp i rättssak (mom. 15), (s, v)	47
16. Straffet för personrån (mom. 17), (kd).....	48
17. Preskriptionsavbrott (mom. 19), (m).....	48
18. Elektronisk kontroll (mom. 20), (fp, mp).....	49
19. Livstidsstraffet (mom. 21), (v, fp, mp).....	49
20. Livstidsstraffet (mom. 21), (kd).....	50
21. Livstidsstraffet (mom. 21), (c)	50
22. Påföljd vid flera brott (mom. 22), (m).....	51
23. Straffet för grovt narkotikabrott (mom. 23), (m).....	51
24. Ringa varusmuggling (mom. 25), (mp).....	51
Särskilda yttranden	52
1. Försäljning av sexuella tjänster (mom. 6), (m, fp)	52
2. Olaga hot (mom. 10), (m)	52
3. Livstidsstraffet (mom. 21), (m).....	52